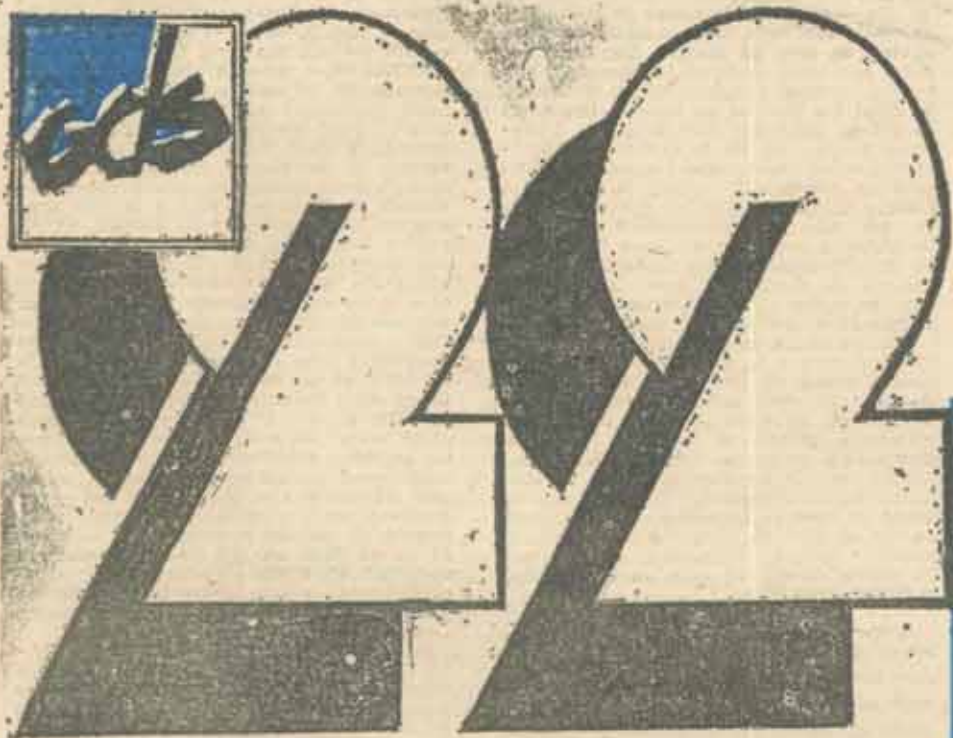

ROMÂNIA—republică sau monarhie?

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMÎNALĂ
EDITATĂ DE

GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

Timișoara 1956
dosar „22”
realizat de
Rodica Palade

„Regăsire”

de Luigi Pirandello —
un spectacol-eveniment

ANUL II ● Nr. 44 ● 8-15 NOIEMBRIE ● 12 PAGINI — 10 LEI

7 NOIEMBRIE sau 8 TIMIȘOARA?

De luni de zile, practic din chiar zilele furtului de revoluție și în scopul justificării acestuia, se depun eforturi demne de o cauză mai bună pentru a ne convinge asupra vocației comuniste a neamului. Cică ar fi existat în țara noastră nu mai mulți, dar nici mai puțini, de patru milioane de comuniști. Dacă ținem seama în calcul de copii și de bătrînii trecuți de bine și rău, ar rezulta că mai tot românul, chiar dacă nu s-a născut poet, a ajuns comunist.

Cînd ne-a informat despre aceasta, președintele țării, în momentele fierbinți ale cîntărilor la putere, i-am înțeles prea bine mobilurile. Era un adevăr strîmb care făcea voită confuzia între comuniști și „membri de partid” plătorii de colizație, înscrisi pe convocatoare. Cînd aceeași mincinoasă confuzie apare în submediocră limbă română, pigmentată cu dezacorduri gramaticale, cu care ne fericesc de la tribuna Parlamentului activiștii și nomenclaturiştii deveniți reprezentanți ai poporului, scopurile sînt străvezii. Schema a fost cu succes folosită recent pentru a-i sprijini pe foștii „tovarăși cu munci de răspundere” în accesul la posturile de comandă ale administrației locale. Dar cînd aberația ne este servită de un fost „disident” prin intermediul unui mare colidant francez (vezi extrasele din scrisoarea recentă a lui Virgil Tănase publicate în *Le Figaro* sub titlul „Le redressement roumain”), te apucă o greață profundă și totală. Te întrebă dacă este dezinformare, naivitate sau pur și simplu rea-credință.

Că au existat la un moment dat aproape patru milioane de plătorii ai colizației cu pricina, este probabil adevărat. În foarte multe locuri, respectiva dijmă-simbol se reținea direct din salariu în ziua de leață pentru simplificarea operațiilor. Cît despre semnăturile puse pe adeziuni, dacă ele au avut cîndva realmente legătură cu convingerile ideologice ale unuia sau altuia dintre cei deveniți astfel „comuniști”, apoi de foarte multă vreme, de cel puțin o generație, ele au ajuns să aibă cu totul alte semnificații.

În anii 1964-1970, majoritatea acelor adeziuni a însemnat afirmarea calității de român și recuștigarea unei demnități naționale batjocorite de partid în cei 15 ani precedenți. Multe semnături au pornit de la iluzia că „din interior” se vor

putea mai repede vindeca rănile și îndrepta stările. Asemenea sentimente au fost apoi exploatare cu nerusinare de către partid în folosul dictaturii sale. Adeziunile au însemnat în alte cazuri obținerea citorva arhi suplimentare de la gospodăria colectivă, o slujbă mai bună, un apartament primit cu prioritate, un pașaport sau o repartitie avantajoasă la terminarea școlii și cite altele. Mărturisesc că n-am cunoscut personal membri de partid care să creadă cu adevărat și sincer în viitorul de aur al societății comuniste. Am cunoscut doar grade diferite de oportunism și forme variate de naivitate. Poate și datorită ghinionului de a nu-l fi cunoscut sau măcar audiat pe actualul președinte al țării.

Cu asemenea raționamente nu se cade totuși să absolvim de păcat milioanele de cotizanți, printre care m-am numărat, fie și numai datorită faptului că prin semnătura lor, pe care n-au mai avut curajul să o retragă, au oferit dictatorului și clicii sale o falsă legitimitate în opera de distrugere a țării. Dar nici să-i punem nediferențiat la zid. Deoarece se apropie una dintre „sfintele” date calendaristice ale puterii care s-a lansat în tentativa de a supraviețui, să încercăm să ne imaginăm că milioanele de demonstrații scoci pe stradă cu pancarte și urale, tot de către partid, întru slăvirea lui „octombrie roșu”, erau partizani entuziaști ai ideologiei bolșevice! Se scoteau atunci pe stradă și se puteau procura, o dată pe an, crenvurții din magazinele cu circuit închis. Iar unii făceau liste de prezenți și absenți, sau de fugiți din coloană, pe care le înaintau acolo unde li se făcea instruirea.

De fapt cu aceasta ne apropiem de cheia adevărată a problemei. Ea nu constă din procentajul celor care au semnat adeziunea și au cotizat și nici din aderența ideologică a românului la idealurile comuniste. Este vorba de cei care făceau listele și de urmașii lor, de „cadrele de nădejde” ale partidului din ultimele două decenii, iar în unele cazuri și de moștenirile mai vechi ale nomenclaturii, a căror justificare în posturile dinainte defuncte sau recent cîștigate prin „rotire” se încearcă pe toate căile. Adevăratele eforturi se fac pentru acreditarea ideii că ei ar fi — vezi Doamne — cei mai buni și mai capabili dintre milioanele de comuniști români. Ei, foștii nomenclaturişti și

NOI SUNTEM
PENTRU PACE
SI APARAM
CAUZA PACII
I. STALIN

colaboratori ai diferitelor servicii de tristă amintire, ar avea experiența necesară conducerii societății, ei ar fi cei îndreptățiți să ne îndrume pașii pe drumul cel nou. Chiar și dacă acest drum ar trebui să fie exact contrariul celui pe care ne-au condus pînă mai ieri! Iar acest neadevăr monstruos, împotriva căruia s-a ridicat în urmă cu un an și jumătate punctul 8 al Proclamației de la Timișoara, îl regăsim spre marea noastră surpriză chiar și în amintita scrisoare a fostului „disident” Virgil Tănase!

Adevărul pe care îl știm cu toții și pe care nu-l uităm, în polida campaniei de intoxicare declanșate la diferite nivele,

este acela după care promovările din ultimele două decenii nu s-au produs ca urmare a competențelor și cu atât mai puțin drept consecință a valorilor etice și morale. Dimpotrivă! Cu extrem de puține excepții, cu cît erau mai ticăloși, mai lipsiți de competență, mai înclinați spre corupție și servilism, cu atât mai mari erau șansele de a urca pe scară. Valoarea și competența determinau reacții urmate de excludere sau marginalizare.

Domnilor, sîntem foarte mulți cei care știm și nu uităm acest adevăr!

RADU POPA

REVISTA PRESEI

Confoza situație politică a momentului este analizată cu subtilitate cu care ne-a obișnuit de autorul „Ochului magic” în *România literară* nr. 44. Cele trei evenimente principale care au marcat viața politică românească a ultimelor săptămâni (dezbaterile din Parlament pe marginea raportului Harghita — Covasna, amendamentul care încerca să blocheze numirea în funcții publice a persoanelor compromise în timpul dictaturii și scoaterea faronilor comunismului din piramidă) îi permit lui N. Manolescu să prevadă că „noutatea strategiei P.S.N. în campania electorală va fi o combinație (originală, firește) de demagogie anti-comunitară și naționalistă. Respingerea amendamentului ori apelul fălțit la diversitatea naționalistă sînt de natură să ne pună în gardă cu privire la onestitatea acestei strategii”. Amendamentul în cauză nu se referea nici la foștii membri P.C.R., nici la Securitate, în ansamblul ei, ci doar la virtuțile ierarhiei comuniste, la responsabilitățile dezastrului țării care, continuând să dețină funcții de decizie, îl străveză, pe zi ce trece. Respingerea amendamentului „dezvăluie proporția de foști colaboraționiști ai dictaturii în Parlamentul ales acum un an”. De aceea, în condițiile apropiatelor alegeri ni s-ar părea foarte utile referirile concrete la activitatea pre- și post-revoluționară a actualilor parlamentari. Și cine nu ar urmări acum un serial documentar și obiectiv cu titlul „Cine sînt prefecții noștri?”.

CINE NU POATE FI CUMPARAT POATE FI VINDUT

● Semnalăm — ca pe un lucru care nu ne-a surprins deloc — drumul poetel

Florica Mitroi de la Eugen Barbu la Ceausescu și înapoi. Cît despre actualul ei patron, care este atît de înșirător cît ar putea scădea acțiunile Securității și că ne-ar pîndi de peste tot pericolul legionar, l-am fi văzut mai curînd la Ceausescu decît la Națiunea d-lui Iosif Constantin Drăgan (care nu este strădina de mîsternirea de idei a Căpitănelului) unde se încumetă să scrie nici mai mult, nici mai puțin decît *Despre tinut*. Acest articol al d-lui Eugen Barbu, care trebuie să recunoaștem că se află într-un context potrivit (adică înconjurat de Paul Anghel, Mihai Ungheanu, Carolina Ilica, Ilie Purcaru și un Ceonțea anonim, dar deosebit de personal) are, ca de obicei, o notă aparte. Obsesiile care transpar din el nu privesc lucruri trecătoare, ca la articolele de rînd. Pericolul major asupra căruiu ne atrage de data aceasta atenția — la fel de serios ca asupra celui legionar — este femeia, a cărei existență pe lume pare să-i fi făcut de-a lungul vieții foarte mult rău.

● Dacă la Națiunea d-lui Ceonțea își dă scrisorile anonime, convins că ideile rromânismului pe care le susține ne fac să-l recunoaștem și dintr-un milion, la emisiunea *Partidele în fața națiunii* apare înaintea noastră în carne și oase, spre a ironiza Parlamentul că, dacă nu ia măsurile necesare, riscă să devină „un cerc de cetii”. Să le țele, zicem și noi după Domnia Sa, desi credem că, orice ar face, nu riscă Parlamentul nostru să devină Un cerc de cetii. Dar, nu în această cinstită adunare am vrea să ne oprim acum, ci la liderul Vetrei Românești, care, întrebînd fiind de ce crede că este ades apropiat de România Mare, a sfîrșit prin a medita adînc: *cine nu poate*

fi cumpărat poate fi vîndut. La asta am răspunde ca bătrînul Moromete: domnule, nu știm! Pentru că, la drept vorbind, și noi l-am vîndut pe domnul Ceonțea, dacă ni l-ar cumpăra cineva.

● Dacă Parlamentul nu riscă — în nici un caz — să devină un cerc de cetii, fără îndoială, instituția prezidențială riscă să devină un cerc de muzică. Dat fiind că, după concertul susținut la Cotroceni sub înaltul patronaj al președintelui țării (care în final i-a sîrutat pe micuții interpreti la fel de înduioșat cum îi sîruta înaintasul său pe cei de la „Cîntarea României”), acești palat regal i-a avut ca oaspeți ne premianții noștri la Festivalul George Enescu, primii de domnul Iliescu ca un adevărat consumator de artă. Aprecierile calificate pe care le-a făcut cu această ocazie ne-au determinat să ne gîndim că, după expirarea mandatului său, ar putea să nu se cramponeze de putere și să devină critic muzical.

Fără a cădea în eroarea de a încerca să propunem o ierarhie a artelor, considerăm totuși că ar fi fost și mai bine dacă ar fi optat pentru critica literară. Pentru că, în eventualitatea în care la viitoarele alegeri ar câștiga P.A.C.-ul, dumnealui ar putea ocupa măcar unul dintre locurile pe care le ocupă în prezent Nicolae Manolescu. (Pentru locul de tenor nu pare să fie atît de potrivit, incit în caz de eșec să ocupe postul domnului Ludovic Spiess, chiar dacă prin absurd ar putea dovedi că este un organizator mai bun decît acesta.)

● Tot de pe modestul și micuțul nostru ecran alb-negru — care face umbre după eum bate vîntul — am mai aflat că fostul prim-ministru al României s-a întîlnit la Paris cu fostul prim-ministru al Franței. Ne întrebăm, cu interes, cînd se va întîlni și cu fostul lider (național) D. francez.

CE A FOST SI CE NU MAI ESTE FONDUL LIBERTATEA

● Vă mai amintiți de fondul LIBERTATEA? Cel în care ne-am grăbit să depunem, la sfîrșitul lui '90, „micile noastre economii”? Ei bine, din acest fond s-au înfruptat neastîngherite, dar cu acte în regulă, toate — vă mai amintiți? — CPUN-urile din țară. Cînd fondul LIBERTATEA a devenit fundatie, în septembrie '90, 16 milioane aflate la rubrica „alte cheltuieli” nu s-au mai regăsit, ceea ce d-lui Andreescu Constantin, vicepreședinte CEC, nu i se pare prea mult, pentru că, la nivelul întregii țări, „se strîng”. S-au regăsit în schimb cîteva deșurări de fonduri: 491.000 pentru premiile fotbalistilor de la Pitești, 106.000 pentru dotarea cu mobilier, covoare a biroului directorului și adiunctului într-un spital din Sălaj, 1.846.000 pentru țigări care și-au pierdut casele în urma unui conflict în Satu Mare s.a.m.d.

Din fondul LIBERTATEA, rînitii au beneficiat prea puțin, iar în urma votării legii 42, în decembrie '90, au și fost lăsați doar în voia acestei legi. După aproape un an, 10% dintre ei au primit „certificate” de eroi. Dar este complicat, ne explică reprezentanții Parlamentului, înșărcinată cu această chestiune, adică este complicat să-i clasifici pe toți — în luptători eroi, eroi rîniți, martiri etc., pentru că trebuie avut grijă ca „Jega 42 să nu facă un gol imens în visteria statului”. În numele acestei griji, d-na parlamentar a spus chiar la un moment dat: „eroii nu erau martiri”. Într-adevăr, „e greu titlul de erou”.

Sugerăm realizatorilor emisiunii SALUT, PRIETENI (29 oct., a.c.) să publice într-un cotidian de mare tiraj rezultatele (cifrele) anchetei lor în legătură cu ceea ce a fost și nu mai este fondul LIBERTATEA.

„22”

Noi apariții la Editura „HUMANITAS”

Aflăm de la Editura „HUMANITAS” lista lucrărilor care vor apărea în cursul lunii noiembrie. O comunicăm pe această cale tuturor celor interesați.

1. Emil Cioran — *Îndreptar pătimaș* — 150 lei (250 lei ed. de lux)
2. Doina Cornea — *Scrisori deschise și alte texte* — 135 lei
3. J.-M. Domenach — *Anchetă despre ideile contemporane* — 125 lei
4. Mircea Eliade — *Oceanografie* — 150 lei
5. Mircea Eliade — *Memorii* (2 volume) — 350 lei
6. A. Iakovlev — *Ce vrem să facem din Uniunea Sovietică* — 150 lei (preț informativ)
7. Friedrich Nietzsche — *Dincolo de bine și de rău* — 260 lei
8. Ion Nistor — *Istoria Bucovinei* — 372 lei (preț informativ)
9. Vladimir Trebici — *Genocid și demografie* — 100 lei
10. Soros George — *Pentru o transformare a sistemului sovietic* — 200 lei.

Cei ce doresc să intre în posesia acestor cărți, sînt rugați să scrie pe adresa:

Editura „HUMANITAS” SRL
Oficiul Poștal nr. 37, C.P. 223, București

Editura „HUMANITAS” roagă, de asemenea, ca pe lângă comenzile prezentate să se îndice și adresa completă (inclusiv oficiul poștal).

Toate comenzile se înregistrează pe calculator și vor fi onorate integral, în momentul livrării cărților de către tipografii.

IMPORTANT:

DIN CLIPA ÎN CARE CEI INTERESAȚI AU SCRIS EDITURII, EI SÎNT CONSIDERAȚI ABONAȚII ACESTEIA.
REFUZUL COLETULUI DUCE LA EXCLUDEREA AUTOMATĂ DE PE LISTA ABONAȚILOR.

Vi anunțăm pe cititorii noștri că Revista „22” se găsește de vânzare și în librăriile HUMANITAS

Librării HUMANITAS:

- București, Cl. Victoriei 101, tel. 59 44 30
- Iași, str. V. Alecsandri 8, tel. 4 64 33
- Sibiu, bd. N. Bălcescu 16

Expoziții permanente de carte HUMANITAS cu vânzare:

- Bacău, str. N. Bălcescu 12 (Fondul Plastic)
- Blaj, str. 23 August 30 („THETA” SRL)
- Brașov, str. Mureșenilor 1 și bd. Victoriei 10 (Fondul Plastic)
- Craiova, str. Iancu Jianu 26 („OMNISCOP” SRL)
- Galați, str. Eroilor 7 (Fondul Plastic)
- Pitești, Pasajul Victoriei 89 (Galeria de Artă Naivă)

BRAIN STORM

Întrebările din această săptămînă sînt legate chiar de numărul pe care-l aveți în față din revista „22”, respectiv de disputa monarhie-președinție. Ele sînt astfel:

1. Care argumente vi se par mai convingătoare: cele antimonarhiste, din articolul lui Mihai Korné, sau cele promonarhiste, din articolul lui Sorin Alexandrescu?

2. La ce alte argumente ați face apel ca să susțineți unul din cele două puncte de vedere și la care spre a combate punctul opus de vedere?

Traducător calificat și autorizat execută traduceri, retroversiuni engleză, franceză, corespondență — germană, dactilografie — engleză, franceză, germană, spaniolă prin contract sau colaborare externă. Corina Dumitrescu 88.09.31, după ora 18.00.

Declarăm nulă legitimația nr. 159, de acces la ședințele Adunării Deputaților, pe numele OVIDIU BOGDAN.
Redacția „22”

ANUNȚ

Revista „22” oferă spațiu pentru publicitate societăților comerciale, instituțiilor și persoanelor interesate.
Informații suplimentare și oferte se primesc la sediul redacției — Calea Victoriei 120, telefon 14 17 76, 14 15 25, la d-l Turcu Nicolae.

Cititorii din străinătate se pot abona la revista „22” depunînd costul abonamentului în contul nr. 47.218.1600030 — Banca Comercială Română sector 1, str. Londra nr. 10, (cu specificația: pentru revista „22”) sau trimițînd un cec pe adresa: Revista „22” Calea Victoriei nr. 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 52 dolari pe an (26 dolari pe 6 luni, 13 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (84 DM anual, 42 DM pentru 6 luni, 21 DM trimestrial, 300 franci francezi

anual, 150 franci pentru 6 luni, 75 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 62 dolari anual, 31 dolari pe 6 luni, 15,50 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sînt incluse și cheltuielile de expediție.

Redacția revistei „22” anunță pe cei interesați (biblioteci, persoane particulare) că posedă un stoc de numere vechi editate în 1990 (nr. 13, 26, 29, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50) și 1991. Donatorii se pot adresa la numărul 14 17 76.

IERI, AZI, MÎINE — LA FEL?

Pînă în acest moment, singura schimbare vizibilă adusă de domnul Stoiljan în modul de guvernare este plusul de transparență. De cîteva săptămîni încoace, se tot fac analize, iar premisele admise converg către concluzia dezastrului economic național. Cu toată transparența de care sînt în stare — ambiguitate, ostentativă, propagandistică — nici guvernarea actuală nu cunosc dimensiunile dezastrului. Nici măcar cruciada împotriva corupției nu i se întrevide un capăt, întrucît atît sincronic, cît și diacronic, există o strînsă legătură între corupția comunistă și cea postcomunistă, între putregaliul politic totalitarist și cel posttotalitarist. Iar dacă i s-ar da de capăt, am afla soluțiile la aporiile ce ne obsedează. Și ne obsedează la fel ca destinul, oedipian, tocmai pentru că sînt dinainte răspunsurile (n-avem însă dovezile!) la întrebările legate de teroriști, mineri, conflicte interetnice, dezastru economic, incompetență managerială etc.

Deși conștientul lor spune altceva, inconștientul celor de acolo, de sus, se străduie să ne tot dovedească faptul că nu trăim într-un stat de drept. Ultima probă psihanalitică administrată a fost chiar în Parlament: raportul Harghita-Covasa. La noi nu se știe încă faptul că pînă și conflictele interetnice au o clară dimensiune penală. Eludarea ei întreține tensiunile, ignorarea ei trezește suspiciuni în legătură cu anumite privilegii sau cu dimensiunile corupției politice și juridice. După democrația iliesciană originală, Parlamentul nostru a inventat și el o originală stare de legalitate: una mai periculoasă chiar decît cea de ilegalitate, un *nomos* mai periculos decît anomia. Originalitatea ei mai provine din faptul că responsabilitatea nu aparține exclusiv ramurii legislative a puterii, ci și celei executive. Am putea spune chiar că ea s-a născut din indistincția legislativ-executiv. Și cînd ne gîndim că nici juridicul nu și-a făcut datoria, vedem că cele trei puteri nu sînt decît trei capete ale balaurului originalității politice. Chiar dacă acestel fapte teratologice antimontesquienene * i s-ar rețea vreun cap, altul i-ar crește în loc. Tot ce se întîmplă în jurul nostru ne dovedește că balaurul trebuie ucis nu numai simbolic, prin forța cuvîntului, ci și prin acțiune politică. Iar în spatele faptelor vizibile — catastrofica intrare în iarnă, cu agricultura și aprovizionarea populației la pămînt, cu sistemul energetic în pericol și cu industria care lucrează constant în pierdere — stă mașinăria constipată a reformei, care împiedică de fapt privatizarea și investițiile străine de capital, stranglează inițiativa individuală a țărănilor, sufocă acțiunile greviste ale clasei muncitoare (mai recent, cazul SNCFR). Ca în anotimpurile ceaușiste, fiecare intrare în iarnă pare apocaliptică. Noroc că ne mai înveselesc în mod tragic politicienii, a căror rapidă reformă nu este întrecută decît de stupiditatea strategiei concepute.

Președintele Iliescu face eforturi disperate să se mențină în prim-planul atenției. Și reușește. Izbînzile sale sînt însă ale unui handicap politic comunist care descoperă că, deși în societatea normală democratică, nu este încă loc (deocamdată) pentru partidul său, este destul măcar pentru ideologia care stă la baza lui. De parcă ar fi evadat din cartea lui Orwell, Iliescu ne fericește la fiecare apariție publică cu cite un *newspeak* de pomîna. De curînd s-a amestecat cu „indicații prețioase” în reglementarea situației agriculturii și în aplicarea Legii fondului funciar. La plenara cu județele și ministerele, el a reușit vechile sloganuri ale îndemnulii la ură între țărani și cei care se reîntorc la sate să-și la pămînturile („paraziții” de

la orașe, cum i-a ofensat ei). Alți „plenar” a reunit la Cotroceni liderii executivului și legislativului, pe cei ai partidului de guvernămînt, ai opoziției și ai clientelei politice a acestora. Ca și înainte, s-a discutat în mod centralizat despre problemele aplicării legii fondului funciar (și totuși a fost și o controversă, cea între versiunea 10% a F.S.N.-ului și versiunea 50-60% cu privire la ponderea pămîntului agricol deținut de I.A.S.-uri), ale echilibrării sistemului energetic național, obținerea convertibilității limitate, corelarea prețurilor cu salariile și data alegerilor locale.

Amînarea alegerilor locale din 15 decembrie la o dată necunoscută încă, la care liderii opoziției și-au exprimat consensul, a dat prilejul Frontului Salvării Naționale să se remarce din nou cu o „platformă democratică” într-un comunicat în care se cere ținerea alegerilor locale pînă la sfîrșitul anului. Începînd cu decizia sa de a se transforma din organul administrării revoluției în antidotul ei (= contrarevoluția), adică în mișcare politică, acest partid ne-a obîgnuit cu mișcările neprevăzute, numai că este greu de găsit vreo coerență în strategia sa. Și totuși, există opinii în cadrul F.S.N.-ului care, dacă ar fi luate în seamă, ar putea să asigure acestuia o bază de masă mult mai reală decît cea obținută prin trucurile electorale de anul trecut. Imediat după părăsirea Cartei de către Partidul Liberal (fostul P.N.L.-A.T.) în cîlșele F.S.N. se vehiculează ideea unei reorientări către o alianță politică care s-o elibereze de obligațiile unui compromis politic, să-i întărească „libertatea de manevră” și s-o orienteze „spre aliații săi naturali”. Astfel de ideologi improvizati susțin că fiind „un partid de centru-stînga cu asimetrie spre stînga” — Frontul trebuie să se orienteze nu spre centru-dreapta, ci spre stînga. Adică spre sindicate. Cameleonismul politic al Frontului (amintiri-vă „doctrinile” social-democrată, apoi cea „liberală” a cabinetului Roman) îl reorientează spre un „model britanic”, de tip laburist.

Clasele muncitoare nu li sînt însă rezervate clipe prea fericite, pentru că în afară de privațiunile economice pe care le îndură, ea va fi supusă în noua rundă electorală unei presiuni politice supradimensionate. Înainte ca Frontul să se trezescă, stînga politică i-a luat-o înainte. Ea s-a regrupat în Uniunea Sîngii Democratice, condusă de personaje a căror ambiguitate este de-acum notorie: Ilie Verdet, Cornel Nica (prezent și la înființarea de la Cotroceni), M. Pișcoel (fostul meu profesor de doctrine politice contemporane, al cărui frate ține la Paris o librărie a extremei drepte) și alții. Și pentru că stînga extremistă nu poate trăi fără violență și conflicte, pe lângă tensiunile etnice din Transilvania, este de așteptat să reîzbucnescă lupta de clasă, pe care, iată, avangarda revoluționară a clasei muncitoare o pregătește cu febrilitate. Cum altfel pot fi interpretate ideile socializării și cooperativizării într-o societate democratică și într-o economie de piață?

Și iată că iar ajungem la inevitabilele adevăruri ambigue ale filosofiei politice. Pentru că evenimentul politic care contează în orice formă de guvernămînt a fost, este și va rămîne același. Și anume, felul în care trăiesc oamenii. Iar la noi trăiesc prost. Tot mai prost. Restul este politică, adică lupta pentru putere, precum și pentru privilegiile de castă. Iar mutația politică adusă de revoluție este o redistribuire a centrelor de influență în cadrul castelor conducătoare: cea a burocratilor și cea a războinicilor. Pentru cei de jos s-au menținut aceleași privilegii: lipsurile, incertitudinea zilei de mîine, învrăjbia. Pe cînd o nouă revoluție?

DAN PAVEL

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ VETO-UL PREZIDENȚIAL

Președintele României a criticat de curînd Legea fondului funciar, susținînd că principiul restituirii pămîntului foștilor proprietari și implicit moștenitorilor este încorect, întrucît favorizează operațiunile speculative. Dar legea a fost promulgată numai după ce a primit semnătura președintelui, încît ne putem întreba ce anume i-a determinat să ia o decizie împotriva convingerilor sale. Este foarte adevărat că acest lucru nu s-a întîmplat numai o dată. În 12 ianuarie 1990 a cedat presiunilor străzii, iar în iunie, sfârșitul unor consilieri răuvoitori. Putem bănuși de aceea că situații de acest fel au fost mult mai numeroase. În orice caz Legea fondului funciar nu este pe placul președintelui, iar vinovat de situație nu poate fi decît fostul prim-ministru și echipa sa, care a formulat proiectul și i-a înaintat Parlamentului spre aprobare. Opoziția venită din partea țărăniștilor și liberalilor — din motive au totul diferite — a determinat Frontul să voteze Legea și, implicit principiul impropriietății prin restituire. Iar Președintele a ezitat să recurgă la dreptul său de veto, la fel cum s-a întîmplat și cu Legea privatizării, cu toate că, în acest din urmă caz, a cerut Parlamentului revizuirea proiectului. Cele două legi importante din domeniul economicului nu sînt nici pe placul domnului Birlădeanu și probabil nici pe acela al domnului Marțian Dan. Se intruniseră deci toate condițiile ca președintele țării să poată exercita presiuni asupra Parlamentului, amenințîndu-l cu dizolvarea. Dacă nu s-a întîmplat așa, a fost pentru că Parlamentul s-a definit în primul rînd ca Adunare Constituantă, iar în al doilea rînd pentru că alte alegeri ar fi anulat avantajul numeric al Frontului, singura formațiune politică, totuși, pe care președintele își poate sprijini opțiunile politice. Iată cum se explică compromisurile domnului Iliescu, care s-a folosit de primul prilej pentru a înlătura pe cel care a inspirat Frontului opțiuni politice îndepărtate de proiectul inițial.

Executivul acesta bicefal — Președinția și Guvernul — s-a manifestat contradictoriu, oferînd imaginea unei autorități fisurate. Gruparea majoritară din Parlament, predispusă la supunere totală, a descoperit astfel că are mai multe grade de libertate și din rîndul ei au apărut, pe parcurs, voci disidente și opțiuni politice neconforme cu sugestiile venite de sus. Un exemplu este inițiativa legislativă a grupului liberal prin care se pun în afara legii partidele extremiste, inclusiv P.S.M.-ul, și care a găsit sprijin activ la cîțiva membri ai Frontului. Discuțiile pe marginea Legii administrației locale au găsit iarăși pe mulți membri ai grupului majoritar pe poziții net anticomuniste de neimaginat în cadrul Frontului de la început, aflat sub autoritatea unică a vechiului activist de partid. Domnii Octavian Enache (F.S.N. — Brașov) sau Teodor Lupușu (F.S.N. — Maramureș) au sprijinit insistent amendamentul care interzicea foștilor activiști de partid să fie numiți în funcțiile de prefect și subprefect. Scrutinul a demonstrat, de asemenea, că F.S.N.-ul a votat diferențial și n-au lipsit decît vreo treizeci de voturi pentru ca amendamentul (care reținea ideea punctului 5 al Proclamației de la Timișoara) să fie adoptat. De reținut mai cu seamă e faptul că n-au votat în favoarea amendamentului tocmai deputații din grupa-

rea Roman, care, nu e mult de atunci, relansaseră ideea procesului comunistului.

Președintele României n-a făcut decît apel la toate prerogativele sale și de aici se trage și imaginea de om conciliant și predispus la dialog pe care încercăm să-o crediteze prin diferite mijloace. Dacă a pierdut uneori controlul asupra unor decizii importante, folosește măcar această improjuzare pentru a-și ajusta imaginea politică. Noul guvern, care, cu toată prezența liberalilor, pare mai lipsit de personalitate, îi oferă acum posibilități sporite de manifestare. Va încerca, probabil, în intervalul de timp care i-a mai rămas, să redobîndească controlul asupra Frontului reprezentat în Parlament, dar bănuim că este deja destul de târziu, acum, cînd gruparea majoritară a intrat într-un cîmp de forțe divergente. A reușit totuși să cîștige foarte mult prin modelul republicii semiprezidențiale, care nu face decît să reglementeze ambițiile președintelui legitimat la 20 mai. Într-o atmosferă politică mai puțin tensionată și în absența presiunilor internaționale, președintele Iliescu ar fi folosit toate pîrghiile care îi sînt puse la dispoziție pentru a-și impune convingerile socialiste. Iată de ce sistemul de guvernămînt pentru care s-a optat în Proiectul de Constituție reprezintă un pericol real.

Capitolul referitor la președinte se discută în Constituanta de două săptămîni, dar Opoziția, care a susținut cu ocazia anteproiectului modelul regimului parlamentar, n-a avut resurse să redeschidă discuția și articolele acestui capitol au fost aprobate cu ușurință.

Istoria parlamentarismului în România are mai mult de un secol. De pe la 1831, 1832 am avut în Moldova și Muntenia Adunări legitime, iar din 1866 putem vorbi la modul propriu de instituirea regimului parlamentar. Constituția din 1866, care localizează la noi sistemul monarhiei parlamentare din Belgia, a părut multora un sistem de norme artificial și nepotrivit cu realitățile românești. Dar ea a avut meritul că a introdus în Țările Române un sistem de guvernămînt care consacra separația puterilor (cel puțin din punct de vedere formal), îngrădind incelnajia discreționară a executivului. O trăsătură esențială a regimului parlamentar consfințit, încă o dată prin Constituția de la 1923, este că șeful statului e iresponsabil din punct de vedere politic, ceea ce înseamnă că nu emite nici un act fără contrasemnătura unui ministru. Noua Constituție prin Proiectul aflat încă în dezbaterile Camerelor, se abate însă de la modelul autentic al regimului parlamentar, oferînd președintelui prerogative sporite și complicînd foarte mult mecanismul demiterii sale. E un sistem hibrid, care așază pe șeful statului mai presus de Guvern și pe un plan cel puțin egal cu legislativul — ca urmare a alegerii sale de corpul electoral. În plus, într-un asemenea sistem, președintele poate dizolva Parlamentul, ceea ce nu se întîmplă în regimul prezidențial clasic, cum este cel al Statelor Unite. După aprobarea Constituției prin referendum (și nu avem nici un motiv să ne îndoim că ea va fi aprobată), președintele Iliescu va dispune de mijloace constituționale foarte puternice. Litera legii rămîne însă la dispoziția jocului politic.

HORAȚIU PEPINE

ANDREI CORNEA

NEGLIJENȚA

Au rămas falmoase cuvintele unui soldat adresate lui Hannibal, marele general cartaginez, care, deși îi nimicea pe romani la Cannes, ezita totuși să pornească cu toate forțele asupra Romei: „Vincere scis, victoria uti nescis” (Știi să învingi, dar să te folosești de victorie nu știi.) Schimbând ce-i de schimbat, ești ispitit să îndrepti, în zilele acestea, un atare reproș asupra Occidentului în general și Statelor Unite în particular. Într-adevăr, după decenii de război rece și numeroase conflicte regionale „calde”, purtate de acestia, cu tenacitate și succese variabile împotriva Uniunii Sovietice și a sistemului comunist, iată că inamicul lor pur și simplu capitulează. „Imperiul Răului” se prăbușește ca un castel de cărți de joc. Victoria e imensă, mai cu seamă că a sosit aproape de neașteptate și că ea nu a fost obținută pe cimpul de luptă cu prețul a milioane de morți. „Sfârșitul istoriei” — clamează degrabă unii, precum Fukuyama. Sfârșitul istoriei? Nici pomeneală: nici măcar sfârșitul „războiului” în fapt, ci doar o mare victorie.

Și aceasta nu din alt motiv decât acela că primejdia totalitarismului de stînga sau de dreapta rămîne prezentă și amenințătoare în lumea post-comunistă, de la Vladivostok la Vistula și că atîta vreme cît ea persistă, Occidentul nu poate și nu are dreptul să se complacă în nonsalanță și în falsul sentiment al securității. O imensă arie zguduită de seisme sociale, divizată de aprige resentimente etnice, supusă mizeriei economice, dezechilibrată și descumpănită, pradă ușoară pentru nenumărate demagogii și diversioni nu are nimic asemănător cu un paradis al poster-istoriei. Or, lăsînd deoparte considerentele morale, fie și doar o bună și lucidă politică de securitate ar fi pretins Occidentului să ducă pînă la capăt victoria obținută. Ne-am fi așteptat atunci ca, deja în 1990, un veritabil nou plan Marshall să fie amorsat pentru Europa Centrală și de Est, dacă nu și pentru Uniunea Sovietică mai tîrziu. Era el de neimaginat din partea unui Occident (America, Japonia, Comunitatea Europeană) mult mai puternic și mai prosper decât erau Statele Unite singure la sfîrșitul ultimului război mondial? Dificultăți ar fi existat, desigur, dar era absurd să sperăm că Occidentul nu se va menaja și nu-și va limita eforturile spre a-și implanta sistemul politico-economic în Est? Căci numai o asemenea implantare ar fi constituit desăvîșirea victoriei împotriva comunismului.

Or, acest nou plan Marshall n-a sosit, iar ajutoarele economice au rămas insuficiente, ceea ce, practic, toți reprezentanții fostului bloc de Est nu contestă, de peste un an, să reclame. Aminări, pretexte, discuții interminabile, birocratie — toate au venit să reducă mult fluxul ce ar fi trebuit să fie mult mai puternic, al banilor. Fără îndoială argumentele nu au lipsit, uneori nu fără o anumită plauzibilitate. Probabil că cel mai des auzit este acela că remanența unor structuri mentale și de comportament comuniste la diferite nivele ale societăților est-europene ar putea reduce considerabil efectul benefic al unor ajutoare masive, în cazul în care ele ar fi acordate.

Probabil că cei ce folosesc acest argument găsesc în el o bună justificare — cred — spre a nu-și deschide prea larg buzunarele. Și totuși, mi se pare extrem de greu de înțeles cum ar putea aceste remanențe dispărea într-o lume ce continuă să se izbească de nesfîrșite dificultăți economice. Faptul că țările post-comuniste trebuie să realizeze ambițioase reforme politice și economice, ce pretind serioase sacrificii, în condiții de sărăcie — botezate cu puținoare ipocrită „austeritate economică” — îmi pare, în fapt, aproape cu neputință. Și totuși lucrul este acceptat practic de Occident, deși cea mai simplă logică ar trebui să indice că populațiile care au făcut atîtea sacrificii timp de decenii, vor refuza altele noi, acum cînd pot să-și facă glasul auzit. Ele și-ar putea spune, la urma-urmelor, că Vestul, care le-a abandonat cîndva comunismului, n-are nici un drept acum să le ceară, în schimbul unor arginți bine drămuți, atîtea privațiuni, mai ales că ele au contribuit în a-l elibera de povara războiului rece. Iar de aici și pînă la a pleca urechea la discursurile naționaliste, xenofobe, șovine și antioccidentale, cînd nu ale vechiului comunism de abia travestit, nu-i decît un foarte mic pas.

Iar acest pas a fost — iată — aproape făcut în țara care a reprezentat atîția ani avangarda luptei pentru libertăți și democrație, care a încercat să aplice reforma cea mai radicală — „terapia de șoc” — încurajată și îndemnată la aceasta de către Occident: e vorba despre Polonia cu ocazia recentelor alegeri parlamentare. Dacă în această țară 60% din electorat n-a dorit să voteze, iar principalul partid reformator ieșit din „Solidaritatea” n-a obținut mai mult de 13% din voturi, fiind urmat la o distanță de cîteva fracțiuni de procent de fostul partid comunist și nu la mare distanță de cîteva formațiuni xenofobe de dreapta — faptul exprimă o mare dezamăgire, o mare oboseală și o mare resemnare a populației. Dar este totodată — ori ar trebui să fie — și un semnal pentru Occident că, în absența unui sprijin material masiv, totul poate fi încă pus în cumpănă, că noile democrații din Est nu sînt încă asigurate, pe scurt, că partida nu este încă cu adevărat jucată. De aceea, că e nevoie de o nouă politică a Vestului, o politică bazată în primul rînd pe clarviziune și deschidere de spirit, mi se pare absolut necesar.

Marele ganse istoria le oferă uneori pe neașteptate, chiar dacă nu nemeritat. Dar oamenii, ca și națiunile, le pierd adesea dintr-o simplă neglijență. Daunele rămîn atunci incalculabile. Că e așa, și Hannibal, ca și mulți alții au sfîrșit prin a o afla atunci cînd istoria n-a mai voit a le suride.

IULIAN CORNĂȚEANU

A trecut un an de cînd, la 1 noiembrie 1990, România liberă anunța, pe prima sa pagină, formarea Alianței Civice. 218 semnături, majoritatea ale unor personalități culturale, dădeau greutate acestui act de naștere. Puțin, probabil, au reținut, atunci, în seria prodigioasă și numele lui Iulian Cornățeanu. Azi, după un an, ar trebui să amintim (măcar pentru a face în ciudă ingratitudei) de care suferim noi, românii) că Iulian Cornățeanu a fost omul indispensabil al Alianței — așa cum a fost și pentru alte evenimente care au marcat Bucureștiul după Revoluție.

L-am cunoscut pe Iulian Cornățeanu în 1990, la sfîrșitul lunii ianuarie. Pe vremea aceea pe culoarele GDS-ului nimerisem, zilnic, sute de oameni, alergînd după idealurile unei revoluții care le scăpa pîntr-un deget. Între lumea de acolo, atît de agitată și aprinsă, în un moment dat, la un colț de masă, un om cu ochelari groși și o față suferindă, slab și tîcut. Poartea slabi și foarte tăcut. „Să nu mai fumezi aici” i-a repetat, îmi amintesc. Stelian Tănase, proaspăt redactor șef la revista „22” iar eu, scot de mînera intervenției, am încercat să aflu cîte ceva despre „victimă”. Iulian Cornățeanu — el era — declarase, pe 29 ianuarie, greva foamei în semn de protest față de holărea Frontului de a intra în competiția electorală. Primul grevist al foamei de după Revoluție! Sacrificiile din timpul revoltei nu se scîrșiseră, deci, de alte sacrificii. Greva a durat 10 zile. Nu era timpul formelor pasive de protest. Mii de oameni se adunau zilnic în Piața Victoriei și strigau, din ce în ce mai derutat, „Jos comunismul!”. Demonstrațiile haotice și provocările arealului să compromită înafară ideea de opoziție de stradă. Patru-cinci oameni au avut atunci voința (și forța) de a opri acest proces împins spre degradare, introducînd ordine și principii nonviolentele acolo unde nu se afla decît indignare. Printre ei, Iulian Cornățeanu. Liderii de atunci au făcut lista (pe aceleasi etioare ale GDS-ului) cu sute de oameni. Acesta veneau, după orele de serviciu, în zona Televiziunii, sau la sediul guvernului și manifestau, eliminîndu-i dintre ei pe provocatori. Puținii știu că în acea celulă protestatară s-a exersat spiritul nonviolentei, refuzul anticomunist solemn, deci ceea ce mai tîrziu a fost cunoscut drept „spiritul Pieței Universității”. Este greu de știut cum ar fi evoluat lucrurile dacă lumea care striga „Jos comunismul!” nu se fi găsit, atunci, această „formulă de stabilitate”. Din grupul de protestatari disciplinai s-a format Grupul Independent pentru Democrație care a avut (și are) pe Iulian Cornățeanu drept vicepreședinte. GID-ul a fost cel mai coerent, cel mai echilibrat dintre grupurile care au pus pancarte în Piața Universității, ocupînd-o după intervenții brutale a Poliției din 24 aprilie (Alianța Poporului și Asociația 14-21 Decembrie au luat-o pe un drum extremist de care au profitat regiștrii de scenarii în 13 iunie: Liga studenților a venit în Piață trei zile mai tîrziu.)

Piața Universității a avut fetele ei multiple — dar nu a.e) a fost marjinală aceea z „vînzătoare de seminte” notorii să se desfășoare generos de către Poliție și care a devenit subiectul preferat al Comisiei parlamentare de anchetă a evenimentelor din 13-15 iunie. Una, mediată, a vorbitorilor de la balconul Universității, a declarațiilor semnate de personalități, a listelor de aderenti la Proclamația de la Timisoara. Alta, a zecilor de mii de oameni care, zi și noapte, au dăruit celei mai lungi demonstrații împotriva comunismului aura ei de istorie. A trebuit însă să existe și o altă fatetă, în definitiv ingrată, a creatorilor de pancarte, a celor care aduceau termomurile cu ceal fierbinte pentru colegii lor „înfrînați”. Amosii în Piață peste noapte, a instalatorilor de lumini ori de statii de sonorizare, într-un cuvînt, a celor ce „înălțau de multime”. Printre ei, bineînțeles, Iulian Cornățeanu.

A venit ziua de 13 iunie, apoi miercuri. Membrii GID-ului, neavînd un sediu al lor, au scîpat. După consternare, o pregătire febrilă a reacțiilor. Dar în noile condiții, ce se mai putea spera? În închisoare se aflau sute dintre foștii ocupanți ai Pieței. Mai întii de toate trebuiau eliberați areștații. Așa s-a ajuns la marea demonstrație din 13 iulie. Peste o sută de mii de bucureșteni, îmbrăcați în alb, de mil în mîna, au traversat fostul bulevard 6 Martie, apoi Băloaceu, Magheru pînă în Piața Victoriei. Pe întregul traseu ordinea (sînt de importanță) a fost urmărită, dirijată, de mașina lui Iulian.

Demonstrația din 13 iulie a avut un efect considerabil. Ea a arătat că reprimarea, de o sălbăticie de neimaginată, pusă la cale de Ion Iliescu și grupul său, nu a dezarmat populația. A creat condițiile subiective ale protestelor ulterioare. Dar în declarațiile pe care le-a făcut, în presă, după cîteva zile, vicepreședintele Ligii studenților, Mihael Gheorghiu, a omis să spună că, de fapt, conducerea Ligii renunțase, de teama provocărilor, la demonstrație; că ea a avut totuși loc la insistențele GID-ului, în special ale lui Iulian Cornățeanu. Și tot Iulian a semnat, la Primărie pentru miting fiind singurul cu atîta curaj) înfățișînd și asumînd riscurile unor eventuale accidente (și precedentele arătau că acest risc nu era deloc mic).

Lăsînd pe seama altora mass-media (și mass-media de seama lor) Iulian a contribuit mai departe la ceea mai importantă și cea mai costisitoare aventură a sa: constituirea Alianței Civice. Fîind singurul dintre inițiatori, apoi din conducere, implicat în activitățile „pregătitoare” (în particular, în cele administrative-organizatorice) a preluat greul responsabilităților. Și aceste responsabilități au fost îndeplinite prin numirea sa ca secretar. Trebuia să se ocupe de demonstrații: de contactele cu Primăria și Poliția, de lemnele pentru tribună, de stătu de sonorizare și de oamenii de ordine; de sălile pentru linerea sedințelor naționale, a conferințelor ori a Congresului; de organizarea teritorială a Alianței, de contactele cu filialele, de instalarea de mijloace de comunicare; de obținerea de sediu; de transmiterea comunelor; de legătura promptă între membrii Comitetului de Coordonare. Și Iulian s-a ocupat de toate. A început activitatea la 7 dimineață și a încheiat-o la 9-10 seara. A renunțat la serviciu. A renunțat la alte oferte convenabile. A uitat să-și îngrijească sănătatea. Nu ar trebui să se știe oare că marile demonstrații din București ale Alianței începînd cu cea din 15 Noiembrie, numeroasele întâlniri naționale, urmărirea acelor rețele care a ajuns la 39 de filiale sînt, în mare parte, rodul eforturilor aceleiasi persoane? Și nu era firesc ca cei informați, care erau plătiți pentru sabotarea opoziției să atace tocmai un astfel de om? Cu siguranță, așa se explică apariția, din locuri foarte depărtate — Succava, Giurgiu, Adeal — a unor scuzatii la adresa lui Iulian. Iulian ne-a vorbit despre aceste lucruri la Comitetul de Coordonare. Era firesc o solidarizare a colegilor. Nu a fost. Îmi amintesc acum de scrierile pe care Iulian ne-a trimis-o în luna iulie după Congresul Alianței. Scria: „Mă simțeam sufocat de multimea problemelor și aveam coșmaruri. Am fost obligat să fiu meticulos, să tratez problemele de la anamblu la detaliu, iar acum nu mai puteam. În permanență apăreau probleme prioritare, trebuia să las de-o parte lucruri făcute pe jumătate. Poate că unii dintre dv. se întrebă de ce am făcut pînă acum ceea ce am făcut. Investitia mea — pentru mine — a fost utilitatea muncii mele: că eram necesar. Această motivație a echilibrat în permanență renunțările personale și sentimentul de vinovăție față de soția și copilul meu. Faptul că nu am acceptat salarizare de la AC a fost — pentru mine — o dovadă a angajării totale, și nicidcum o jenă față de afacerea pe care le făceam prin AC (cum a afirmat cineva din vechiul consiliu). Puținii știu că pentru asta am fost obligat să renunț la obiecte dragi. Am avut însă în permanență argumentația interioară și am continuat.”

La această scrisoare a lui Iulian nu s-a răspuns niciodată (și nici nu s-a cerut). Am transcris cele două pasaje pentru că îl definesc. Privindu-le, acum, la un an de la apariția Alianței, am stat că trebuie scrie despre cel mai tîcut, cel mai modest, cel mai generos dintre noi.

GABRIEL ANDRESCU

TIMIȘOARA — 1956

FILMUL EVENIMENTELOR

● In 1956, Centrul Universitar Timișoara număra aproximativ 5 000 de studenți. Condițiile de viață și de învățare sînt mizerabile, dar sloganurile propagandei de partid susțin că studenții duc o „viață fericită și nemăfăințată de tinerii din trecut.”

● In 23 octombrie, în Ungaria începe revoluția, printr-o uriașă manifestație studențească. În fața Parlamentului vorbește Imre Nagy, se dărimă statuia lui Stalin. Lupte grele au loc în fața clădirii radioului. In 24 oct., Nagy este numit prim-ministru. La Budapesta se declară stare excepțională. Lupte armate se extind în toată țara. In 26 oct. se declară grevă generală. Colonelul Maleter Pal se alătură revoluției. 29 oct. — trupele sovietice încep să se retragă din Budapesta. 30 oct. — Imre Nagy denunță sistemul monopartit și reinstaurează sistemul pluripartit.

● Concomitent, în Timișoara se contramandează toate întrunirile, toate manifestațiile culturale și sportive. Orice adunare studențească este interzisă. În Centrul Universitar apar activiști de partid care, pentru prima dată, se interesează de condițiile de viață ale studenților.

● 26 octombrie: cadrele didactice universitare sînt convocate pentru un instructaj referitor la preîntîmpinarea oricărei mișcări studențești, sub influența evenimentelor din Ungaria. Se stabilește pentru ziua de 27 oct. o acțiune de proclamație a studenților în care să li se prezinte adevărul despre Ungaria.

● Adevărul despre Ungaria în versiunea autorităților române: „In zilele anterioare în țara vecină ai prietenă au avut loc o serie de tulburări provocate de elemente, majoritatea delincvenți și foști deținuți de drept comun ieșiți din închisori, care încurajați de propaganda dusemănoasă a posturilor de radio străine, s-au dedat la jafuri și furturi, spargînd vitrine și incendînd unele obiective. Împotriva lor s-a ridicat poporul și organele de ordine care au restabilit situația.”

● 27 octombrie, ora 11, la Facultatea de Mecanică: asistentul Ștefan Roșnager urmează să-și prelucereze pe studenții secției de mașini termice conform instructajului anterior, pe grupe mici. Dar, în loc de o grupă mică, găsește în sală întreg anul V, 200-300 de studenți. Asistentul refuză să țină sedința, dar este constrins de studenții care, la rîndul lor, vor să cunoască adevărul și nu minciunile mediilor de informare românești.

● Un grup de studenți de la Facultatea de Mecanică (Baghiu Aurel, Sianca Teodor și Mușiu Calus) începe să pregătească organizarea unei manifestații de protest. Se stabilesc persoane care urmează să facă legătura cu celelalte centre universitare. Profesorul Pop Gheorghe pleacă la Cluj să facă legătura cu studenții de acolo, dar este arestat în tren.

● In 30 octombrie are loc adunarea de protest a studenților (aproximativ 2000) la care participă Al. Rogojanu, rectorul Institutului Politehnic Timișoara, Coriolan Drăgulescu, ministru adjuncți în Ministerul Învățămîntului, Petre Lupu secretar CC al PMR, activiști de partid, persoane civile necunoscute.

● In luările de cuvînt, studenții condamnă propaganda mincinoasă de partid

care falsifică adevărul despre Ungaria. Studenții accentuează asupra similitudinii între starea economică și socială existentă în țară și care a provocat mișcările din Ungaria. Se discută asupra unor revendicări formulate deja într-un memoriu.

● Intre studenți apar primii provocatori, apoi un grup de muncitori indignați că studenții fac agitație.

● Oficialitățile recunosc că cererile studenților sînt reale și părăsesc sala, cerînd un răgaz de 3 zile pentru a informa CC al PMR.

● In timpul mitingului, studenții au desemnat un comitet al mișcării însărcinat cu redactarea finală a memoriului, cu transmiterea lui la Comitetul regional de partid și în străinătate.

● Lozinci strigate în timpul mitingului: Afară rușii din țară, Jos minile de pe Ungaria. Ce caută rușii la uraniu și la griul nostru. Unde este griul nostru, Vrem libertate, Ne-am săturat de robe.

● După ora 21, zona este înconjurată de trupe, tancuri, camioane cu prelate. O parte din studenți sînt duși direct în beciurile Securității, altă parte într-un stabiliment al armatei de lângă Timișoara, la Beceherecul Mic. Arestările continuă toată noaptea.

● 31 octombrie, Gheorghe Păcuraru, student la Zootehnie și Octavian Vulpe, student la Medicină organizează o manifestație de solidarizare, cerînd eliberarea celor arestați. Participă aproximativ 1000 de studenți. Marșul se desfășoară de la Institutul de Agronomie și pînă în centru, la Catedrală, unde studenții sînt înconjuși de milițiile și Securitate. Se strigă: Vrem colegii. Unde sînt colegii noștri. Încep arestările. Soldații lovește cu pumnii, cu ciamele, cu bastoanele de caurice, cu paturile armelor. Se trage în aer, apoi după ce care încearcă să fugă.

● Studenții din cîminul de lângă Catedrală sînt ciorchine la ferestre și strigă: Urugașilor, criminalilor, călăilor, vindicătorilor. Aruncați în soldați cu tot ce le cade în mînă.

● Tot în 31 octombrie, la Medicină, din inițiativa studentului Dăciuc Victor se declanșează o grevă de solidarizare cu ceilalți studenți. Se cere eliberarea arestaților. Sînt înconjuși de trupe și somați să iasă din cîmine. Se trag focuri de armă în aer și în ferestrele cîminelor.

● La Beceherecul Mic sînt arestați 2000-4000 de studenți. Anchetele se desfășoară în fața Securității, dar și a unor foști studenți, studenți și chiar cadre didactice, prezenți acolo să „ajute”.

● Urmează procesele a 21 de studenți în două loturi și a unui profesor, Ilie Haiduc. Cei 21 sînt puși să semneze o declarație de desolidarizare cu mișcarea studențească. Aproape toți participanții la mișcare sînt exmatriculați.

● In perioada imediat următoare, elevii din liceele timișorene se solidarizează cu studenții, dar chiar cu o zi înainte de manifestația pe care o pregăteau, 30 dintre organizatori sînt arestați.

● După înăbușirea mișcărilor studențești de la Timișoara, în țară au loc sedințe UTM în care se explică tinerilor că ceea ce s-a petrecut nu este semnificativ, ci doar un grup de reptenți, huliganii au cerut avantaje și burse mari.

„Am fost printre organizatorii mișcării studențești”

STANCA TEODOR:

„Eram student în anul V la Facultatea de Mecanică și pot spune că anul nostru a constituit grupul de inițiativă al mișcării studențești din '56, aici, la Timișoara. Fîind foarte aproape de graniță și avînd mulți colegi unguri, am aflat de declanșarea Revoluției din Ungaria chiar din primul moment. Era o mare agitație atunci în Timișoara — toată lumea și pe stradă și acasă, și noi, pe culoarele facultății, nu vorbeam decît despre situația din Ungaria. Cu atît mai mult cu cît radioul și ziarele românești informau că în Ungaria acțiunea grupuri de huliganii, oameni de la periferia societății care fură și sparg. Dar noi, studenții, știam că nu este adevărat. Știam și voiam să facem cunoscut în mod public că situația din Ungaria nu era cu nimic diferită de situația de la noi din țară, că toate cauzele care au declanșat mișcările din Ungaria erau identice cu ale noastre. Deci, voiam să acționăm la rîndul nostru. In 27 octombrie am fost anunțați că urmează să fim prelucați, pe grupe mici de studenți, asupra situației din Ungaria. Si atunci ne-am gîndit că este momentul să acționăm. Mergînd din sală în sală, de la seminar la seminar, am adunat vreo 200-300 de studenți și, în discuția cu asistentul, am îndrăznit să condamnăm încercarea de a fi minșiți și dezinformați. În acea adunare am sesizat slăbiciunea puterii, era vizibilă că autoritățile se tem că studenții s-ar putea ridica.

In camera de cîmin în care locuim, eu, Baghiu Aurel și Calus Mușiu, începînd din 27 octombrie și pînă în 30 octombrie am constituit un adevărat stat major al acelei acțiuni. Ne-au trecut prin cap tot felul de variante: ne-am gîndit să organizăm un marș la ora 15, cînd oamenii ies de la lucru ca să putem fi văzuți; ne-am gîndit să mergem la unitățile militare — știam că și în armată existau nemulțumiri — și să luăm legătura cu ofițerii; în sfîrșit, în cele din urmă, am stabilit că pentru început e mai nimerit să organizăm o adunare cît mai largă și, după ce se creează o anumită atmosferă, să iesim în stradă, în fața Comitetului regional de partid.

Era destul de greu să comunicăm tuturor studenților locul și ora adunării fără teama de a fi descoperiți, așa încît am căutat numai colegii de încredere pe care să ne putem baza. Ne-am adunat în amfiteatrul 115 al Facultății de Mecanică, în ziua de 30 octombrie. La ora 14 vreo cîteva sute de studenți. Am trimis un coleg la Rectorat să-l invite pe rector. Bineînțeles că Rectoratul n-a fost de acord, spunînd că ceea ce facem este ilegal, însă noi n-am ținut cont. La ora 14

Memoriul formulat de organizatori și completat în cadrul adunării din 30 octombrie, existent în dosarul penal nr. 543 din 1956, întocmit de Tribunalul Militar Timișoara

- Lichidarea definitivă a cultului personalității
- Desființarea sistemului de norme din industrie ca fiind necorespunzător
- Reducerea considerabilă a cotelor și impozitelor
- Ridicarea salariilor și în special a salariului minim la concordanță cu prețurile existente
- Reconsiderarea sistemului de acordare a burselor elevilor și studenților
- Retragerea imediată a trupelor sovietice staționate pe teritoriul țării noastre
- Încheierea de convenții și contracte economice cu toate statele, incluse cu cele capitaliste și publicarea acestora
- Scoaterea limbii ruse din învățămînt ca limbă obligatorie și introducerea la alegere, cal puțin, a uneia dintre cele 4 limbi de circulație mondială
- Sesiuna deschisă de examene la toate facultățile
- Reducerea numărului de ore de marxism și economie politică din facultăți
- Libertatea presei și a cuvîntului la conformitate cu constituția țării
- Reducerea prețului la cîntină și îmbunătățirea condițiilor de viață ale studenților
- Să nu se ia nici o măsură coercitivă împotriva studenților care au organizat adunarea și au elaborat memoriul
- Publicarea memoriului și supunerea lui discuției publice
- In cazul în care în termen de trei zile nu se va primi un răspuns corespunzător, se va declanșa grevă generală.

au apărut autoritățile: rectorul Al. Rogojanu, adjunctul ministrului învățămîntului, Coriolan Drăgulescu, Petre Lupu, secretar CC al PMR și alții. Am fost întrebați pentru ce ne-am adunat. A fost un moment de tăcere. Pregăusem în planul nostru un astfel de moment și hoțărîsem ca noi, organizatorii, să începem primul să vorbim ca să dăm curaj celorlalți, dar și ca să conducem discuția. M-am ridicat primul (în dimineața aceleiași zile eu pregătisem un memoriu pe care însă l-am citit mai tîrziu). M-am ridicat și-am spus că adunarea noastră este urmare a faptului că, deși știam ce se petrece în Ungaria, mediile de informare și conducerea locală ne dezinformează, or, noi credem că sîntem la vîrta la care trebuie să cunoaștem realitatea. M-am adresat apoi studenților, spunîndu-le că, decît să vorbim toată ziua pe culoarele facultăților, e mai bine să spunem aici punctul nostru de vedere. Pe urmă a vorbit Baghiu.

Adunarea începuse la ora 14 cu cîteva sute de studenți. După aproape o oră,

amfiteatrul devenise neîncăpător, culoarele facultății erau pline și chiar străzile din jur. Pentru că ne strînsesem vreo 2 000, ne-am mutat în cîntină. Atmosfera era extraordinară. Tot mai mulți studenți se ridicau și vorbeau, dovedind altă maturitate și demnitate în tot ce spuneau.

propunerea să terminăm adunarea și să ne reîntîlnim — era marți —, vineri, în același loc și n-aceoasi formulă ca să ne poată da răspunsul.

După ce oficialitățile au plecat, noi am rămas și un coleg de la Construcții a citit memoriul redactat de mine. Fiecare punct era aplaudat și, ulterior, el a fost completat. De pildă, punctele cu scoaterea limbii ruse și a marxismului au fost adăugate în timpul adunării.

Se făcuse întineric, era aproape 9 seara și am considerat că trebuie să încheiem și să așteptăm ziua de vineri. Numai că locul în care ne aflam fusese încercuit: unități militare și de Securitate, cu arme automate și puști mitralieră, care blindate și camioane. La început ne-au lăsat să plecăm. Unii către casă, alții spre cîmin, alții la cîntină. La vreo jumătate de oră au năvăliți în camerele de la cîmin, cite o formație cu un ofițer sau subofițer și doi militari care ne-au obligat să mergem din nou în cîntină. A apărut colonelul Negrea, șeful Securității regiunii Banat cu o mulțime de ofițeri și civili care au început: „Bandiților, pînă aici v-a fost. Din acest moment sînteți la dispoziția noastră. Pînă acum sîți vorbit voi, acum vorbim noi”. Sigur că eram încalziți, am început să-i fluierăm și să-l huiduim. Dar ei au cerut să iasă în față cei care au vorbit în șase ore vorbisera foarte mulți. Am leșt 10-12, cei care vorbisera primii. Ne-am urcat în dușe și ne-au dus direct în beciurile Securității.

Eu, Baghiu și Calus am primit 6 ani de închisoare. Inițial, am fost încadrați în decretul 190 care prevedea condamnarea la moarte și muncă silnică pe 25 de ani. Ulterior, am fost încadrați în articolul 327 c.p. — agitație publică — și am primit 8 ani.

Am fost închis la Gherla pînă în 1960, pe urmă am fost transferat în coloniile de muncă, în Balta Brăilei, Stoenești, Salcia, Strimba, iar în 1962 în Delta la Indigirea brațului Chilla. Odată, mergînd pe cîmp, am găsit o bucală de ziar — era o fotografie cu oameni care lucrau la Indigirea, Scria că prin munca harnicilor țărăni... Dar eram noi. Cu palmele și cu roaba am cărat milioane de metri cubi de pămînt. Am mai fost la Periprava și Grindu.

Aveam 23 de ani în '56, Am leșt la 30.”

Pentru organizarea manifestațiilor au fost judecați și condamnați următorii studenți: Mușiu Calus, Stanca Teodor și Baghiu Aurel — 8 ani închisoare, Russ Valentin — 7 ani închisoare, Drobny Heinrich — 6 ani închisoare.

Cu pedepse mai mici, în ordine: Barth Friedrich, Vuipe Octavian, Păcuraru Gheorghe, Petea Ioan, Treba Axente, Pop Gheorghe, Ilea Ioan, Nagy Ladislau, Sianca Iulian, Cormos Cornel, Daraban Alexandru, Tașca Romulus, Moraru Mircea, Bolden Nicolae, Rașu Valentin, Cristian Matei, Laxăr Dezideriu, Dăciuc Victor, Bacaci Nicolae și Păuna Aurelian. Au mai fost anchetați și judecați Paul Marius și Clamocos Teodor, precum și profesorul Ilie Haiduc.

Pagină realizată de RODICA PALADE

REPUBLICĂ?

**Schimbările din țară
nu depind de oameni
veniți din exil**

Sentimentul monarhic a crescut în România după 22 Decembrie 1989, pe măsură ce schimbările mult așteptate întârzieau. Mulți din cei care luptă împotriva fostei nomenclaturi și a securiștilor din armată sau din S.R.I., speră ca restaurarea monarhiei să realizeze ceea ce nu au putut realiza sin-curi.

Asemenea optică ne pare iluzorie. Monarhia nu este o soluție providențială. Eșecul celor doi candidați la președinție, reințorși din refugiu în 1990, dovedește că schimbările depind de forțele existente în țară și nu de personaje venite din exil. Este iluzoriu să căutăm oameni providențiali în afară și indispensabil să-i găsim pe cei de nădejde dinăuntru țării. Cei din afară pot ajuta țara, dar nu este de dorit să o conducă.

Restaurarea monarhiei nu este de dorit fiindcă primul lucru pe care cetățenii trebuie să și-l asume este răspunderea opțiunilor politice și deci a celor care sunt chemați să le îndeplinească. Restaurarea monarhiei ar însemna renunțarea la dreptul esențial în orice democrație de a alege capul statului — fie direct, fie prin reprezentanți. Desigur, există monarhii în care monarhul domnește, dar nu guvernează. În Anglia, regina nu și-alege primul ministru și nici nu mai poate arbitra. Politica este definită de unul partid (dintre cele două sau cel mult trei) care a câștigat alegerile. Regina face parte din ceremonial, nu din viața politică.

**Monarhiștii vor fi primii
păcăliți dacă regele
va face parte
din ceremonial,
nu din viața politică**

Cei care vor restaurarea monarhiei în România ar fi primii păcăliți dacă rolul monarhului ar fi cel al reginei Angliei. O monarhie ceremonială nu ar prezenta nici o garanție ci, dimpotrivă, ar putea servi drept acoperire unor forțe politice care nu ar fi neapărat democratice. Cum ar fi putut rezista un monarh fără puteri unei tentative de pușcă securisto-militară, ca cel pe care l-a zdrobit președintele Rusiei mulțumită sprijinului popular, cu care fusese investit la alegeri?

Ceea ce dorește partizanii restaurației este ca monarhia să accelereze tranziția către libertate și democrație. În-

MIHAI KORNE

ILUZIA SOLUȚIEI PROVIDENȚIALE

crul este însă iluzoriu, fiindcă nu monarhia determină schimbările, ci acestea pot permite sau nu restaurarea monarhiei. Chiar și în Spania, unde monarhul a fost desemnat ca urmaș de către Franco, ceea ce explică de ce a păstrat puteri politice, nu monarhia a impus schimbarea, ci schimbarea a adus monarhia.

**Avem nevoie
de instituții, nu de
arbitrajul monarhului**

În România, restaurarea monarhiei ar avea ca efect dăunător și întărirea sentimentului, deja mult prea răspândit, că monarhul rezolvă sau arbitrează conflictele dintre noi. Asemenea optică nu duce la atenuarea discordiei dintre oameni sau grupuri politice ci, dimpotrivă, la amplificarea lor, deoarece nu poate decât să accentueze lipsa de răspundere civică și politică din România care, după 1930, cu rare excepții, n-a făcut decât să crească. Desigur, comportarea actualilor guvernanți nu ne va lecui de această hibă, dar tocmai această comportare a provocat reacțiile din ultimele luni.

Nu restaurarea monarhiei va pune capăt discordiei, ci spiritul de toleranță care, la rândul său, se dezvoltă când există instituții care permit dialogul și asigură alternanța. De aceste instituții avem nevoie, nu de arbitrajul monarhului.

Dacă monarhia ar fi restaurată în România, în baza Constituției din 1923, rolul său nu ar fi doar ceremonial, ci ar fi acela de arbitru, care în politică nu este niciodată neglijabil.

Nu socotim că un asemenea rol mai poate aparține astăzi unui om pe viață și cu atât mai puțin să fie transmisibil urmașilor săi.

**Actualul președinte
al României dispune
de puteri excesive**

În democrație, calitatea de arbitru și mai cu seamă dreptul de a lua hotărâri în momente de cumpănă sunt încredințate unei persoane alese pe o

perioadă determinată, fie de Parlament sau prin vot universal, liber și secret. Nu înseamnă că președintele republicii va deține puteri excesive și socotim că puterile de care dispune actualul președinte al României depășesc ceea ce este necesar funcției sale, înglobând domenii care, în mod normal, rămân sub controlul Parlamentului și al votului obștesc.

Desigur, președintele poate abuza de drepturile sale, poate corupe sau poate fi corupt dar, spre deosebire de monarh, președintele are oricum de dat socoteală alegătorilor care, la expirarea mandatului, îl pot realege sau înlocui. Monarhul însă își exercită prerogativele fără altă limită decât cea a vieții, iar în secolul nostru speranța medie a vieții s-a dublat, ceea ce a permis împăratului Japoniei să domnească o jumătate de veac. Este un timp mult prea lung pentru a monopoliza funcția supremă în stat.

În epoca actuală, mandatele președinților sunt de la 4 la 7 ani, cu posibilitatea de a fi realeși. În majoritatea cazurilor o singură dată, tocmai pentru a înlătura acest neajuns și a înlesni alternanța.

Pentru democrație, alternanța este tot atât de importantă ca și controlul popular. Fără alternanță, instituțiile se sclerozează, și fără control se dezvoltă corupția, până ce ansamblul se prăbușește, uneori prin violență, dar totdeauna provocând pierderi și suferințe care puteau fi evitate.

România are în primul rând nevoie de mecanisme care să asigure controlul și alternanța atât la nivel local, cit și național. Punctul de plecare trebuie situat la baza, ca și la virful edificului statului. O lege electorală care ar instaurea votul majoritar, pe circumscripție, de preferință cu un singur tur, în alegerile locale și votul uninominal, în cele parlamentare, ar restringe numărul partidelor, le-ar obliga să și coordoneze programele și ar simplifica opțiunile alegătorilor.

Constituția din 1923, pe care o invocă partizanii restaurației monarhice, nu este cea mai potrivită în acest sens. Sub această Constituție, partidele s-au înmulțit și fărâmițat, ceea ce a slăbit ponderea lor politică, înlesnind intri-gile și manevrele executivului, care scăpase, practic, de controlul Parlamentului, chiar și înainte de instaurarea dictaturii regelui în 1937.

**Iluzia soluției
providențiale întârzie
găsirea unui candidat
al opoziției
pentru președinție**

Desigur, monarhiile occidentale amintite respectă alternanța și nu împiedică executarea controlului popular. Dar rolul ceremonial al acestor monarhii nu corespunde tradiției monarhice din România, unde fiecare dintre monarhi a intervenit direct în viața politică a țării.

Nu socotim că rolul ceremonial poate justifica restaurarea monarhiei în România, dar socotim că puteri politice, chiar și restrinse, dar care se pot dovedi cruciale în situații neprevăzute, nu trebuie conferite unei persoane care nu este aleasă prin vot liber și pe un timp limitat. Există oameni în țară care pot asuma această sarcină ca președinte de republică, asigurând alternanța și în capul statului. Nu este de folos și nu este de dorit să împiedicăm această alternanță restaurând monarhia.

Iluzia soluției providențiale are și un alt inconvenient. Întârzie găsirea soluțiilor politice care sunt deja destul de grele. Greutatea nu este găsirea unui candidat al opoziției, care să-l poată înlocui pe Ion Iliescu, ci de a-l accepta. Opțiunea monarhică a constituit o piedică la care s-a adăugat ambiția celor ce se socoteau chemați să joace acest rol și faptul că alegerile nu erau iminente. Astăzi timpul ne grăbește.

Noul prim-ministru a fost bine primit de opinia publică și are deci toate motivele să accelereze alegerile. Dacă le fixează imediat după realizarea convertibilității leului, va beneficia de șocul psihologic al acestei operații, înainte ca inflația să facă un nou salt din cauza scumpirii costului materiilor prime importante.

În ciuda acestui fapt, alegerile pot fi câștigate de opoziție, dacă cele două partide care au rămas consecvențe principiilor formulate — P.N.T.C.D. și Alianța Civică — desemnează în următoarele săptămâni un candidat prezidențial de preferință tânăr și în afara partidelor, pe primul ministru al viitorului guvern și alcătuiesc un program comun, care să ofere alegătorilor alternativă politică și economică pe care o așteaptă.

Dacă nu o fac, oricum istoria nu așteaptă. Vechile structuri se năruie și trebuie înlocuite cu oameni și instituții pentru secolul XXI, nu cu cele din secolul XIX.

19 oct. 1991

GALERIA CU REGI: Carol I, Ferdinand, Carol II, Mihai I

MONARHIE?

SORIN ALEXANDRESCU

Monarhia temperează polemicele, pentru că un rege nu se poate apăra

Președinția este lumească, regalitatea este sacră • Funcțional, regele poate fi echivalat cu președintele, simbolic nu • Cîțiva oameni au decis ca România să devină republică, și ea a devenit • S-ar putea ca Iliescu să aibă în continuare mai multe voturi decît ceilalți candidați la președinție, dar s-a dovedit că nu este reprezentativ, nici n-are audiență internațională

Un președinte ajunge ușor ținta atacurilor, un rege nu

În ceea ce privește restaurarea monarhiei (respectiv continuarea președinției) există argumente pro și contra. Primul este unul funcțional: ce poate să facă fiecare dintre ei (eventual, ce nu poate celălalt să facă).

Sigur că funcțional președintele poate avea toate atribuțiile regelui: fie după o mai veche constituție (în care președintele să aibă aceleași atribuții ca și regele, dar în plus să fie eligibil), fie după una nouă. Aici poate interveni argumentul, contra prezentat de d-l Korné: că regele este ales (ca să spun așa) pentru totdeauna — deci, dacă face prostii, nu mai poți să scapi de el; în schimb pe președinție poți să nu-l mai realegi. Din acest punct de vedere, președintele pare o soluție mai bună. Există însă și contraargumente. Fiind eligibil, președintele este unul dintre cetățenii României, simțabil, evident, dar care foarte ușor poate să ajungă ținta atacurilor. El a făcut parte dintr-un grup de candidați, egali între ei la pornire, iar pe urmă este ușor să demonstrezi că nu a dat ceea ce a promis. Avem acum exemplul lui Iliescu și vedem că un președinte poate fi practic atacat de toată presa democratică. El, bineînțeles, se consideră inatacabil (și nici nu-și schimbă poziția) dar în practică este atacat. În Olanda, însă, există teoria că regele (sau regina) nu se pot apăra. De aceea, orice cetățean poate fi atacat, pentru că se poate apăra; regele nu, pentru că el nu poate intra în polemică (cu cetățenii propriu-zis ori cu un partid). De aceea, regele nu este nici atacabil, nici contestabil cu aceeași forță. Avantajul monarhiei este că se temperează polemicele. Iar o punere în discuție a monarhiei se face doar în situații de criză națională. În rest, pentru acțiunile politice responsabil este numai guvernul.

Ambele argumente pot indica (așa cum se întâmplă în multe state occidentale) că monarhia asigură vieții politice o stabilitate pe care președinția nu o poate asigura. Președinția este efemeră, este lumească. Regalitatea, dimpotrivă, fiind ceva sacru, este în afara noastră, a cetățenilor obișnuți. Acest statut are aspecte negative (pe care le consemnăm d-l Korné) dar are și aspecte pozitive, pe care domnia sa le uită, sau nu le spune. S-ar putea, bineînțeles, ca regele să abuzeze de acest privilegiu; noi avem cazul regelui Carol al II-lea. În '30 Carol al II-lea a revenit la putere pe baza Constituției din '23 pe care însă a interpretat-o foarte abuziv. Potrivit Constituției (și mai ales practicii constituționale) regele desemna un formator, formatorul forma un guvern, guvernul organiza alegerile. Rezultatul era că guvernul cîștiga alegerile: mai întâi, pentru că făcea probabil matrapazlicuri, apoi pentru că dădea populației impresia că este dorit de rege. Cu alte cuvinte, regele putea, în mod indirect, aduce la putere oamenii pe care îi dorea el. Davadă: instabilitatea anilor '30. Să nu uităm însă că regele Carol al II-lea a folosit în mod clar o anumită prevedere (sau practică) constituțională pentru destabilizarea vieții politice. La intervenția lui, partidele au fost măcinat de lupte interne: regele a provocat polarizarea vieții politice între carliști și anticarliști. Dar nici Carol I, nici Ferdinand, cu atât mai puțin Mihai nu au făcut la fel. Nu monarhia în sine este primejdioasă. Se pot și stabili anumite schimbări de practică constituțională: de pildă, în Olanda, mai întâi au loc alegerile, apoi regina desemnează un formator, în baza rezultatelor alegerilor. Prin astfel de schimbări se asigură ca regele să se amestece mai puțin, sau să-și ia în orice caz seama de voința electoratului.

GALERIA CU PREȘEDINȚI: Nicolae Ceaușescu, Ion Iliescu

Președintele este produsul unor lupte politice, regele se află deasupra lor

Deși dacă ne gândim funcțional, putem echivala regele cu președintele, în schimb, dacă ne gândim simbolic, nu; dimpotrivă. Acesta este un aspect pe care d-l Korné nu-l atinge. Regele este un factor de identitate națională în care se recunoaște majoritatea cetățenilor (cu excepția republicanilor radicali): imaginea publică a unei țări care apare în toate relațiile internaționale. Președintele, fiind ales pe termen limitat, aparține jocului efemer al politicii. Dimpotrivă, regele face parte din puținele valori naționale perene, aflându-se deasupra jocului politic. Cred că dacă ar avea ocazia să se gîndească practic la aceste probleme, poporul român s-ar recunoaște mai ușor în figura unui rege, aflat deasupra competiției și meschinăriei vieții politice curente, decît într-un președinte care este produsul acestor lupte politice. Să nu uităm că funcția simbolică a fost în permanență un factor esențial în România.

Voi trece acum la linia de argumentare tradițională. Cu excepția perioadei dintre 20 decembrie 1947 și momentul actual toate formațiunile politice românești (și România ca stat unitar) au fost monarhice. În ciuda unor diferențe, în toate aceste soluții politice puterea era personalizată: monarhia ca atare nu era niciodată pusă în discuție (cu toate intrigiile existente în jurul domnitorului). În perioada modernă, România a fost tot timpul regat (în afara perioadei amintite, cînd a fost republică cu forță). De exemplu în Bulgaria, a avut loc un referendum (chiar așa măsluit cum a fost), în România cîțiva oameni (știm noi cine) au decis că România va deveni republică. Și ea a devenit republică. Dar de ce un lucru care a fost bun alțișia ani a devenit dintr-o dată rău?

Nu văd o figură care să intrunească un consens în lumea politică românească

Acum, judecînd lucrurile pragmatice, fără îndoielă că vor fi foarte mulți candidați pentru președinție și este foarte puțin probabil ca unul dintre candidați să obțină majoritatea. S-ar putea întâmpla ca Iliescu să aibă mai multe voturi decît ceilalți. Dar s-a dovedit faptul că Iliescu nu este un personaj reprezentativ, că nu are audiență internațională și că, oricum, o mare parte a populației este contra lui. Va fi deci extrem de dificil ca Iliescu să cîștige prestigiul intern și extern de care România are nevoie în momentul actual. Și nici nu văd o figură care să intrunească un consens în lumea politică românească. Întrebarea este dacă acest consens îl poate aduce pe rege. După sondaje el pare a avea cam 20% — deci nu e un consens. Esențial mi se pare însă să se permită regelui să vină în România — să se prezinte, să discute cu toate naționalitățile pentru că este foarte deschis, și toate naționalitățile sînt egale pentru el. Și să-i se permită să-și exprime punctul de vedere. El se află în acest moment într-o situație curioasă: nu intră într-o competiție reală cu ceilalți candidați, care, oricît de mărunți ar fi, au posibilitatea să se ducă să-și ia întruieră electorală.

Deci, dacă ar fi să discutăm drept, ar trebui ca poporul român să fie pus în situația de a lua concret cunoștință de

ambii termeni ai alegerii. Adică să-l vadă pe rege, să-l asculte și după aceea să voteze pro sau contra. 20% procentie înseamnă pe de o parte foarte puțin, iar pe de altă parte foarte mult, dacă îți scama de faptul că este plecat din țară de 40 de ani. Și dacă în eventualitatea unei astfel de opțiuni reale regele nu va avea cîștig de cauză la referendum, mi se pare evident că monarhia trebuie să dispară din istoria României. Și atunci să fim realisti și să ne gîndim la un președinte care să intrunească un consens al populației și să fie o figură reprezentativă pe plan național și internațional.

În ceea ce privește argumentul domnului Korné — că este periculos ca regele să aibă putere de intervenție — totuși, destul de regele Carol al II-lea a manipulat foarte mult viața politică, totuși în 1938, cînd a instaurat dictatura regală, a desființat parlamentul. Deci gîsește că parlamentul și viața politică îi stau în cale și avea nevoie să se desotorosească de el. Asadar, parlamentul și partidele îl pot bloca pe rege, chiar dacă își depășește atribuțiile.

Sînt de acord cu d-l Korné atunci cînd spune că noi nu avem nevoie de un rege pur ceremonial. Dacă ar fi vorba să avem o monarhie, să vedea o mai curînd pe cea permisă de Constituția din '23 — în care regele avea un cuvînt de spus.

Dacă vrea să-și delege responsabilitatea, cetățeanul poate s-o facă fie regelui, fie președintelui

Mai există și teoria că regele ar fi un om providențial (sau așa l-ar vedea lumea) și numai de așa ceva nu avem nevoie în România. De acord. Dar eu văd în monarhie un factor de stabilitate și de restaurare a încrederii. Un nou tip de contract social între cetățeanul de rînd și instituție — deci nimic providențial. Cel mai groznic fapt de acum din România este că nimeni nu mai crede în nimic. Poate un ministru sau un șef de departament să fie un om foarte serios, nimeni nu mai are încredere în el: toți sînt văzuți ca oameni acționînd semilegal. Practic, a dispărut legalitatea instituțiilor. Și cred că restaurarea unei monarhii ar fi începutul unei restaurări a încrederii în instituții. Sigur că și acest lucru trebuie să plece de la oameni: dar oamenii trebuie să aibă un loc de unde să înceapă restaurarea încrederii. Nu văd nici un președinte să fie în stare de așa ceva, dar cred că un rege, de o anumită vîrstă și care a dat semne de seriozitate, de independență, poate. El, deci, nu trebuie să vină și să preia funcțiile altor instituții, ci să redă oamenilor încrederea în instituții.

Un alt argument adus de d-l Korné este că regele este un străin, vine din exil, și că oamenii politici veniți din exil (Balnu, Cămpeanu) nu au avut șansa de popularitate. Dar acești oameni au fost obligați să se exileze, nici unul dintre ei nu a ales exilul. Iar regele și el a fost obligat să plece din țară. Sigur, dacă un exilat ar veni în țară să ia decizii, poate acest lucru l-ar supăra pe oameni. Ca emigranți, eu înțeleg un asemenea punct de vedere. Eu însumi nu as veni niciodată aici să cer un post de putere, mi se pare puțin imoral și puțin oportunist. Este altceva însă atunci cînd vii aici și faci ceva care nu îți dă putere. (Vorbește a-

cum despre un emigrant la modul general, nu despre mine însumi; mi se pare moral să vină aici și să lucreze, fără ca aceasta să implice cîștigarea puterii.) Și, în acest sens, înapoierea în țară a regelui nu este același lucru cu cea a unui om care devine ministru. În toate interviurile sale, regele a subliniat că el nu este un factor de putere, ci un factor de arbitraj în jocul de putere. Deci el nu cere puterea pentru el, ci dimpotrivă, trebuie să vegheze ca ceilalți să nu aibă mai multă putere decît le permite legea.

În sfîrșit, un ultim argument. Domnul Korné spune că tot pe linia acestei providențialități, s-ar putea ca oamenii să spună: „Avem un rege, bun! Atunci să facă el totul! Noi am scăpat de orice responsabilitate!” Aici sînt de acord cu domnul Korné că este un punct de vedere complet greșit. Dar și în cadrul unei republici există această posibilitate de delegare a responsabilității, în care cetățeanul spune: „A, eu nu fac nimic, treaba guvernului, sau treaba președintelui”. Din acest punct de vedere, nu are nici o importanță dacă cetățeanul sau guvernul renunță la putere și o delegă regelui sau o delegă președintelui. Problema este ca fiecare instituție și fiecare cetățean să fie conștient de responsabilitatea care îi incumbă lui, indiferent de forma de stat. Deci, din acest punct de vedere sînt de acord cu domnul Korné, dar nu sînt de acord cu concluziile din urmă, pentru că nu văd diferența dintre cele două sisteme de guvernămînt. Sînt și eu de părerea că cetățenii trebuie să-și asume răspunderea în limitele pe care le acordă legea. Dar asta nu are legătură cu forma de guvernămînt, cu forma de stat.

20 octombrie 1991

MONICA LOVINESCU

„INTERDICȚIA DE A FI ROMÂN” SAU DESPRE NAȚIONALISM

Sub titlu Interdicția de a fi român, Cornel Moraru semnează în Vatra (nr. 8) un editorial arădind cum în deriva sa națională, de fapt ceaușisto-naționalistă, publicația care aduce impotura până la a se intitula România Mare, după ce a practicat rind pe rind, sau laolaltă, ura împotriva ungarilor din Transilvania, țiganilor, evreilor — și mereu împotriva disidenților trecutului și opozanților prezentului — a găsit mijlocul să interzică și românilor dreptul la identitatea lor. Articolul lui Cornel Moraru pornește de la epitetul de evreu alipit de numele lui Mihai Sin, ceea ce e departe de faptul de a constitui o inovație. Octavian Paler a fost (de cînd, a spărit acest ziar al rușinii), ortografiat cu doi L, sugerîndu-se astfel o ascendență evreiască. Evreii nemăslînd destul de numeroși în România pentru a întreține fantasmagoriile sovietice din afară și a constitui (și și ungarilor bineînțeles), o primejdie pînă dinăuntru și din afară, de ce nu li s-ar înmulți rîndurile cu toți românii care, dintr-un motiv sau altul, displic așa-zisei Români Mari? Spunem așa-zis deoarece îi dăm dreptate lui Cornel Moraru, sintagma aceea e prea apropiată de sufletul românului, pentru a o lăsa terfelită de curtenii lui Ceaușescu.

S-ar putea ca nici termenul de „naționalism” să nu merite a figura printre epitelele cu care se mindrește România Mare, el neconfundîndu-se neapărat cu sovinișmul sau rasismul. „Interdicția de a fi român” nu e decît ultima treaptă a „interdicției” de a fi ungar în România, sau evreu, sau țigan.

Void să simplificăm, pentru o mai rapidă înțelegere, problema naționalismelor din fostul imperiu sovietic, eseistul francez de stînga, Jacques Julliard, propunea, în cursul unei dezbateri la Institutul francez de la București, retransmisă prin France-Culture, să deosebim, ca în cazul colesterolului, naționalismul cel rău, de cel bun. Primul s-ar acumula prin deriva sa sovietică, al doilea ar fi acela al națunilor subjugate de U.R.S.S., cel care a slujit drept ferment al eliberării, cazul cel mai clar — deși nu singurul — fiind al țărilor baltice, unde naționalismul a dus spre reinstaurarea democrației și independenței. Așa înțit, vîzînd cum Europa occidentală se înspăimîntă de resurgența naționalismelor în Est, micile popoare pot să se simtă jignite în ceea ce au ele mai curat, E sensul indignării din primul paragraf al editorialului lui Cornel Moraru.

...In mod paradoxal, se dă vina din nou, ca de altădată în istorie, pe țările sau popoarele mici. Se vorbește curent, spre exemplu, de extremiștii naționaliști armeni, gruzini, moldoveni sau lituanieni. Nici un cuvînt însă despre ruși, vinovați oricum de existența celui mai anarhic imperiu, o rușine pentru lumea secolului XX (...). Chiar dacă o astfel de tendință ar exista la nivelul unor cancelarii occidentale, neștiînd cum să facă față noli configurării a Estului, sau a unor reporteri grăbiți ori superficiali, nu același lucru se întîmplă cu toți observatorii occidentali.

Din acest punct de vedere poate fi consultat cu folos ultimul număr pe octombrie al revistei pariziene Esprit, în parte consacrat tocmai Europei și stăfiei naționaliste așa cum se arată ea în urma decolonizării în curs a Imperiului sovietic.

Numărul se deschide cu un studiu al lui Pierre Hassner al cărui titlu evocă tocmai „fantoma naționalismelor”. Primele sale fraze se întîlnesc cu afirmația lui Cornel Moraru — care afirma: „...naționalismul este o realitate istorică dureroasă a timpului nostru. Este, în același timp, cea mai puternică dintre religiile laice ale secolului”.

Încă din 1963, Pierre Hassner scria în Revue française de science politique „O fantomă bîntuie Europa: fantoma naționalismului”, parafrazînd astfel și pronosticul lansat de Malraux: „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”.

Nu vom alege între aceste două profetii, prima deocamdată dezavăluindu-și actualitatea mai ales în Uniunea Sovietică și în Iugoslavia.

Departe de a simplifica prin manibelele la îndemînă, Pierre Hassner deslușește în esul său, trei tipuri de naționalisme estice, destul de diferite, deși inevitabil legate între ele: „criza statelor multinaționale ca Uniunea Sovietică și Iugoslavia, rivalitățile, ostilitățile care — opun Statele-națiuni independente. În afîrșit tensiunile sub-și transnaționale, învîrăbind relațiile dintre comunități, mergînd de la xenofobia la rasism, de la problema minorităților la cea a imigranților”.

Studiind cazul statelor multinaționale, Pierre Hassner — așa cum o cere Cornel Moraru unui interlocutor occidental imaginar — e departe de a da vina pe cei slabi împotriva celor mari și tari.

„In U.R.S.S. ca și în Iugoslavia — scrie el — problema naționalismului e mai puțin datorată naționalismelor rebele care se luptă pentru independența lor (sau cel puțin pentru transformarea într-o confederație) cît și febril naționalismului conservator sau reacționar al celor două mari republici: Rusia și Serbia”.

Celor trei tipuri de naționalisme estice, Pierre Hassner le propune trei explicații. Pentru prima face apel la istoricul ungar Istvan Bibó. Împiedecute de cele trei imperii (austriac, otoman și rus) de a evolua „în direcția Statului-națiune de tip occidental, țările (din Europa centrală și de răsărit) au suferit de o constantă înecuritate privind identitatea și granițele lor, ceea ce a dus, între cele două războaie la cazuri de «isterie» cel mai evident fiind al Germaniei”.

A doua explicație, după noi zît de covîrșitoare încît am și început cu ea, stă în dominația comunistă care a întrerupt „evoluția economică și culturală ce a dus Europa occidentală spre formele postnaționale, sau, cel puțin post-teritoriale, mai cosmopolitice”. Reprimat de așa-zisul internaționalism comunist (de fapt, am insista noi de tentativa de rusificare) naționalismul nu poate decît să explodeze cu primul prilej.

A treia motivare pare mai paradoxală. În dorința de a reveni spre Europa națiunile din Est se învidiază unele pe altele, discreditîndu-se reciproc, iar cînd le este dat să constate că Occidentul nu pare prea grăbit de a le integra cu drepturi egale în Comunitatea europeană, cluda poate provoca reacții de reînnoaieri spre trecut și spre identitatea națională.

Răspunzînd parcă obiectivilor lui Cornel Moraru privind poparele mari ce învinovătesc mereu pe cele mici, Pierre Hassner lărgeste sfera analizei sale, detectînd chiar în Occident tipuri asemănătoare de tentații și probleme naționaliste, născute de data asta nu din vreo decolonizare, ci din imigrare din Sud spre Nord (Africa spre Europa) și, mai recent, din Est spre Vest.

Pierre Hassner nu cedează ispitei — atît de comune — de a confunda actualul val de naționalism cu cel dintre cele două războaie. De unde și lipsa unui pronostic prea pesimist.

„Există o diferență fundamentală în raport cu epoca dintre cele două războaie. Atunci trei modele erau propuse Europei centrale și orientale: democrația occidentală care părea oboșită și fără de răsuflare; fascismul, plin de energie și în continuă ascensiune, comunismul izvor de amenințări pentru unii, de speranță pentru alții. Azi modelele fascist și comunist au murit discreditate și lumea liberală capitalistă apare ca singurul model disponibil și ca un succes considerabil, economic și politic. Și nu vedem spre care alt model s-ar putea îndrepta forțele naționaliste din Est în afara celui în care Occidentul nu le-ar forța să găsească altul, închizîndu-și frontierele”.

În aceste trei stadii, România ocupă în studiul lui Pierre Hassner un loc aparte. În conflictul dintre orientarea democratică, pro-occidentală și cea de întoarcere spre trecut și închistare (reproducînd, în ce privește Rusia modelul mai vechi și slavofil-occidental) Pierre Hassner la exemple din Uniunea Sovietică, din Ungaria, din Polonia. Dar confruntarea cea mai violentă o află (cum s-ar putea altfel?) în România.

Frontul Salvării Naționale, servindu-se de frica inspirată populației de puterea Occidentului (populația a fost din influență decît se credea de deceniile de comunism național), Frontul decît a început prin a urma o cale ce sîda (cu prilejul procesului lui Ceaușescu sau a intervenției brutale a minerilor la București, în iunie 1989) tradițiile morale și intelectuale ale unui Occident al cărui sprijin financiar îi solicita.”

Noi am merge mai departe. „Originalitatea” cazului României nu a început odată cu instaurarea confiscatoare de revoluție a Frontului. La noi naționalismul ca

ferment de eliberare („colesterolul cel bun” cum ar spune Jacques Julliard) a fost parodiat, anexat, desfigurat, dezonorat de circul megaloman ceaușist care timp de peste două decenii, în aplauzele inconștiente de alinării ale unor cancelarii occidentale a instaurat un comunism fascist, contopînd vicile celor două ideologii. Așa înțit parțile „România Mare” și partidul comunist al lui Verdet, îngemănate, propun în fond, primul sub eticheta naționalistă, al doilea sub cea socialistă, resurgența pur și simplu a ceaușismului. N-avem impresia că e neapărată nevoie, în cazul românesc, de a reveni mereu ca termen de comparație cu o jumătate de secol înainte pentru a regăsi extremismul de tip legionar, din moment ce modelul apropiat, la îndemînă, a fost experimentat mult mai recent la noi. Permanența forțelor de securitate, politica puterii cu reflexe comuniste, întrebuințarea vechilor metode de dezinformare și învîrăbire inter-căligă, inter-categoriă; agățarea de posturi, osmenticirig al nomenclaturii, minciuna și opacitatea ca sisteme de guvernare au făcut restul, aruncîndu-ne spre ultimul loc din Estul Europei. Dacă pentru extremismul naționalist, celelalte popoare au avut nevoie să se refere la modele dinainte de ocupația sovietică, noi nu. Ne ajunsesse să le trăim sub Ceaușescu. Ni se pare nouă sau în analizele care apar în țară, sub semnătura celor mai subtili comentatori, nu se înșistă îndeajuns asupra acestui fenomen paradoxal (incitant obiect de studiu serios): extremismul de dreapta de tip Europa, România Mare, Totuși Iubirea etc. provine (împreună cu cel de stînga) din deonaționalizarea noastră tocmai prin naționalismul parodic și megaloman impus de Ceaușescu.

În acest sens, „interdicția de a fi român” dispune de o genealogie precisă. E curios că n-o vedem mai des prospectată. În confuzia actuală, mi se pare că ar putea reprezenta un element de clarificare și — la urma urmei — de decomplexare.

Să revenim însă spre Pierre Hassner care și încheie esul politic (mult mai nuanțat și interesant decît l-a putut reda rezumatul nostru) printr-un paragraf ce a-părtine totuși nădejzii, fără a ascunde pericolele ce o pot înnoura: cum atît fascismul, cît și comunismul au fost discreditate prin crîncine lui Hitler și Stalin, azi asistăm la triumful liberalismului în dimensiunea sa politică și economică.

„Nu poate fi vorba — adaugă Pierre Hassner — de o modă trecătoare, deoarece acest triumf este al sistemului care a ieșit victorios, alît pe planul legitimității, cît și pe acela al eficacității. Știm, din amara experiență a secolului XX că nu există pentru libertate nici un înlocuitor și că nici un stat, oricît de puternic ar fi el, nici un sistem, nici o alianță nu poate să se închidă, nu poate refuza lumea modernă, fără a cunoaște eşecul, ruina. Dar mai știm că oamenii nu trăiesc doar din libertate și universalitate, că aspirațiile care au dus spre naționalism spre cea a egalității, reapar periodic, că au și apărut Nu-și socialism, spre căutarea comunității, identității, ca și mai în măsura în care liberalismul va putea să le încorporeze, împăcîndu-le cu libertatea individului și interdependența planetelor, numai în această măsură liberalismul, după ce a cîștigat războiul rece, va avea o șansă de a nu pierde pacea.”

HIPERPREVEDERE?!

Domnul Radu Ceantea, Corneliu Vadim Tudor et Co. Invită, tot mai des și mai insinuant, națiunea română la vigilență, la „prevedere” — trăgînd semnale după semnale de alarmă că „Transilvania este în pericol, că ungarii de dincolo, de departe și chiar cei de dincoace vor să rupă din trupul milenar al țării, Ardealul”. Domnul Ceantea are și coșmaruri, declarate public, vîzînd în fiecare bozgor un criminal care-și ascunde sub „bunda-i de mieluşel” sigul revanșei față de autorii României Mari. Cred că în acest spirit de hiperprevedere s-a hotărît și s-a elaborat ancheta cu privire la soarta celor obligați să plece, după 22 Decembrie 1989, din județele Covasna și Harghita. Am fi, desigur, nerealiști dacă am nega avantajele spiritului de prevedere, de atenție, de securitate, de vigilență față de manevrele dușmănoase țării, integrității teritoriale — mai ales în această atmosferă de „ape turburii” în care se scaldă națiunea română post-revoluționară. Sînt, indiscutabil, forțe revizioniste, revanșarde, iredentiste, naționaliste. Este adevărat și faptul că, în momentele de criză, unitatea națională, poate salva, cel puțin pentru moment, situația chiar dacă acest lucru se înfăptuiește sub flamurile adreunțiale ale naționalismului — cum a procedat de exemplu, Ceaușescu. Se pune, însă, întrebarea dacă în momentul de față conflictele interetnice de la noi — care, de asemenea, nu se pot ignora, așa cum a încercat, cel puțin de ochii lumii, același Ceaușescu — reprezintă principala cauză a dezbinării naționale și implicit o principala pedală de accelerare a mersului nostru înainte spre Europa, spre unirea forțelor naționale?

Deci, recapitulînd — în condițiile actuale — sînd există pericole pentru integritatea teritorială, deci necesitatea vigilenței (sînt forțe iredentiste în diasporă în Ungaria și chiar aici în Ardeal), cînd, după deschiderea granițelor s-au infiltrat aici o serie de elemente dubioase, cînd maghiarimea din România „profită” de atmosfera demoralizată și își pretinde drepturile la folosirea limbii materne în școli, în instituții publice — este necesară o aporie a atenției față de pericolele iugoslavizării țării? Vatra, PUNR și chiar o bună parte a FSN consideră că DA. Logica este pe cît de simplă pe atît de primitivă, și anume: „Mai bine să fim acuzați de hiperprevedere decît să fim luați prin surprînderă!”. Firește că logica aceasta este imbatabilă, dacă se judecă eu... logica ei. Și, culmea este că are și mare audiență în public. Cîliorii României Mari cumpără ziarul în 700 000 de exemplare nu doar pentru stilul pamfletar al lui C. V. Tudor, ci pentru siguranța pe care și-o dă mobilizarea atenției spre mișcările, chiar dacă unele din ele sînt imaginare, ale dușmanului. Ești gata de a contrasta, chiar de frică uneori, apesi pe trăgaci înainte ca dușmanul să apară. Dar acestea sînt lucruri secundare. Esențială este starea de mobilizare generală, de unire, de pregătire, cel puțin sau deocamdată, pentru ripostă.

Dar, pentru că tot sînt la modă scenariile, să presupunem unul invers celui anunțat mai înainte, după care UDMR-ul dorește reconcilierea națională, este cinstii, cu unitate între vorbe și fapte, și ea stare toată isteria escaladării problemei naționale este în deserviciul unității naționale. Firește că un asemenea scenariu n-ar putea

fi urmat decît de critici dintre cele mai severe, de „trădare națională”, „coadă de topor”, „mîna iredentismului”. Așa că renunț la descrierea scenariului și las acest lucru în seama reprezentanților UDMR, că doar de aceea sînt aici și plătii.

Voi apela, deci, la un alt scenariu pe care mi l-a inspirat Henri Ey — în Constiința lui, tare a văzut lumina tiparului în 1963, la P.U.F. Extrapolînd formarea constiinței individuale, la nivelul celei sociale, se poate aduce următorul scenariu, fără teama de a fi suspectat de părtinire națională sau naționalistă: constiința socială este o unitate și o luptă a contrariilor. Aici îmi vine, de altfel, în sprijin citiar Henri Ey, care, la pagina 21 a operei citate, remarcă faptul că „întreaga organizare a victii psihice nu este, de altfel, decît o dialectică în cadrul căreia se opune și se armonizează la permanent filia noastră constință și inconștientul nostru”. În acest context, pornim de la considerentul că în constiința socială românească contemporană există rîni adînci de umilință suferite de-a lungul istoriei. După o istorie glorioasă daco-romană să ajungi să nu îți recunoști ca a patria națiune în Ardeal — alături de ungarii, secui și sași —, prin Unio Trium Nationum în 1437, este revoltător. Dacă la toate acestea mai adăugăm Dictatul de la Viena, Ip, Trăsnice, Molosei, pe cei care s-au jertit pentru eliberarea Transilvaniei, avem suficiente motive de durere și poate și de răzbunare. Istoria ne-a învățat și faptul că dușmanul răpus poate apela la cele mai perfide mijloace de revanșă, pentru recistigarea terenului pierdut. Și Ardealul nu este fiștece teren. Pentru o Ungarie stearpă sub raportul multor bogății naturale, ca — adică Transilvania — poate reprezenta o adevărată mîna cerească. Și apoi mai este și orgoliul rînit, și nu al oricui ci al nemeșului care-l umilea pe acei „Bădós Oia”, mai bine de un mileniu. Motive sînt, deci, suficiente pentru o constință trează, pentru vigilență. Ce ne oferă, însă, acest efort de mobilizare generală, de urmărire a fiocărui pas al dușmanului? Înainte de toate, siguranța că perfidia adversarului nu ne mai poate juca festa, cum a făcut-o la Arbitrajul de la Viena sau atunci cînd sub flamurile comunismului au pus stăpînire, împreună cu evreii, pe principalele frîne ale puterii. Să zicem! Dar astfel ne sustragem gîndurilor și forțelor de la sarcinile constructive, și asta tocmai acum, cînd guvernul Theodor Stolojan ne-a dat speranțe că încă se mai poate nădăjdui într-o redresare. Și apoi mai există pericolul ca, dintr-o hiperprevedere, unii să emită drept adevăruri și unele gînduri obsedante, unele complexe de inferioritate, și de aici la unele decompensări obsesive-fobice nu-i decît un pas. Ce sînt aceste decompensări? Păi acea teamă hominivicioasă a domnului Radu Ceantea, care vede în fiecare ungar un potențial criminal sau cea obsesie a Ardealului în pericol. De ce sînt noieve toate aceste simptome de isterie socială? Dacă nu pentru altceva, cel puțin pentru că sustrag potențele naționale de la activitatea constructivă, pentru că ne automatizăm forțele, pentru că îndepărtează, dacă nu chiar și transformă o parte a populației în dușman, pentru că sînt în flagrantă contradicție cu spiritul Europei unite, fără frontiere, fără sfere de influență. Într-o lume modernă nu mai este loc pentru spiriții re-

vampuri, primitiv. Nici măcar orgolile rânite ale nemților, care au pierdut două războaie mondiale pentru împărțirea sferelor de influență, nici cele ale japonezilor nu-și mai propun războaie pentru a-și etala superioritatea rasială sau națională. Ar fi o prostie. Un anaeronism. De fapt, ei abia acum încep să domine lumea, dar prin economie, prin pricepere și hărnicie și, iată, fată de acest „revanșism” — care ar putea fi etichetat de domnul Radu Ceonța drept cel mai cinic și perfid cu putință — nu se pronunță nimeni, pentru că nu găsește cuvinte. Dar ce să le faci dacă ei nu au un C.V. Tudor sau un Radu Ceonța, care să-i lumineze printr-o Românie Mare. Dar să revenim la așteptările moritice, lăsând Europa și Lumea să aștepte să ne spălăm rușele noastre murdare în familie.

Deci, ce soluție ar oferi Constituția lui Henri Ey în diagnosticul nostru — exacerbară naționalismului, a hiperprevederilor? Acesta ar suna cam astfel: ia să faceți cu toții efortul de a recunoaște existența unor concepții și acțiune naționaliste în tabăra adversă. Dar nu le exagerați, pentru că primii care au de suferit sîntei voi, pentru că vă sustrageți forțele de la misiunile constructive, care au devenit vitale. Dacă nu se stabilizează economia, veți muri de foame. Mîla lumii și a Europei are limite și ei s-au cam săturat de ciudănelile voastre primitiv-naționa-

liste, mineriadiste sau de orice culoare ar fi ele. Acum nu trebuie să căutăm cine are dreptate, ci să trecem la muncă, la producerea celor necesare supraviețuirii, și apoi bunăstării. Considerați, deci, normală existența unor naționalisme, dar recunoașteți că de asemenea păcate nu sîntei nici voi scutiți. Deci, căutați-vă propriile naționalisme și treceti-le în arhivele istorice ale elaptei nașterii statelor naționale de prin 1848 și nu mai stîrniți spiritele pașoptiste pentru că ele sînt anaerionice, ca și războaiele nemților și japonezilor. Dacă sîntei o „rasă superioară” și aveți calități spirituale de excepție, dovediti-le prin creațiile spirituale și materiale. Fiiți siguri că nimeni nu vi le va contesta. Dacă veți continua, însă, cu obsesiile și decompensările, nu veți ajunge decît la o nouă Rebelliune sau la casa de nebuni a Istoriei. Este falsă Constituția care nu reușește să-și recunoască și să-și integreze inconștientul, de care nu este scutit nimeni, nici chiar nemții și japonezii citaiți.

dr. Alexandru URȘU, BRAȘOV
P.S. Am semnat cu pseudonim, nu din lipsă de răspundere pentru cele afirmate, ci pentru a nu fi respinsă lecturarea acestor rînduri din cauza numelui. (dr. FOKT ZOLTAN)

RADU ENESCU SINE IRA ET STUDIO

Starea de tensiune, recentă, între români și maghiari, se întemeiază și pe eronate aprecieri psihologice, pe o imagine falsă pe care românii și-a format-o despre unguri. În viziunea românului mediu, maghiarul este fie un frivoli amator de ieftine spectacole de cabaret, așa cum adesea ni-l prezintă televiziunea maghiară, fie un zăugar porcit cu o furie bestială să cădăscă tot ce e valabil, așa cum ni-l stigmatizează presa înundată de extrema dreaptă, fiștelele național-bolșevice, în proastă tradiție ceaușistă. Firește că și ungurii au irendentliști lor, care nu află expresii prea măgulitoare pentru români. Dar idioții se găsește pretutindeni; și de ce să n-aiă și maghiarii falșii lor?

Or, cum soluționarea contenciosului româno-maghiar este în primul rînd o problemă de corectă înțelegere a psihologiei celor două națiuni, se impun cîteva precizări lucide și obiective.

Maghiarii sînt un popor destul de „insular” în Europa. Fiind din familia popoarelor fino-ugrice. Lingvistic nu prezintă similitudini cu națiunile indo-europene din jur. În mare parte, sînt un popor copleșit de o mistuitoare tristete. Cel mai mare număr de sinucigari, conform statisticilor, se recrutează dintre ei. Cu multe decenți în urmă, un cîntec popular, Duminica tristă, a provocat o epidemie de suiciduri. De altfel, muzica populară ungură e străbătută de o melancolie grea, fără leac, vastă cît pusta. Totodată, istoria națiunii maghiare nu se poate spune că a fost prea fericită. În timp ce Anglterra pierdea bătălii, dar câștiga războaie, Ungaria câștiga bătălii, dar n-a câștigat nici un război. Dezastrul de la Mohács a imprimat urme adînci, nevindecate în fizionomia sufletească a maghiarilor. Marele scriitor Babils Mihály afirma că „istoria Ungariei este un șir lung de Mohács-uri”. Paradoxal, execuțiile au devenit pentru maghiari virtuți. „Complexul Mohács” de care vorbește André Reiszler este în fond o filosofie care proclamă fecunditatea execuției. Mai recent, Ungaria a mai trăit cîteva momente de frustrare. Să nu uităm că a fost una din stăpînele bicefalului imperiu chezarco-crătesc. Numai că, pe lângă imperiul coronad austruic, Ungaria a jucat rolul de vicar a doua. Deci, un alt motiv generator de complexe. Tratatul de la Trianon, — care a repus România în drepturile ei firești, și care a facilitat formarea unor noi state naționale central-europene — a transformat Ungaria dintr-un imperiu într-o țară mică, slabă și cu opt milioane de locuitori, adică redusă la dimensiunea reală a maghiarimii. E normal, subiectiv vorbind, ca orice maghiar — indiferent de realitățile obiective — să se simtă un frustrat și un neîncredreplășit. Desigur un românii, care și-au implinit visul

milenar de unitate națională, sînt de rînd cu ungurii au dobîndit un puternic complex de inferioritate.

Cum a reacționat națiunea maghiară față de toate avaturile și vicisitudinile prin care a trecut? Printr-un mecanism suflătesc de compensație: ca să nu piardă în neantul istoriei, ungurii s-au alesat devenind de un orgoliu exagerat, uneori trufași și și-au transformat dezbacul într-o mîndrie ostentativ aristocratică. Dacă nu se petrecea acest proces în conștiința maghiarimii, Ungaria ar fi dispărut ca națiune. Este adevărat că în epoca dualismului, cînd Austria se destrămă de propriul ei mîrd, Ungaria conducea efectivă treburi de imperiu, ducînd o politică de persecuție față de minorități. Ceea ce s-a reiterate între 1940-1944, nu numai față de români, dar și de slovaci, sîrbi, rușeni etc. Dar, astăzi e salutar să trecem noi la o politică de vindecare, care va dura la infinit? Nici decum. Să transferăm ostilitatea pe care o nutream față de Ungaria lui Tizsa István și a lui Horthy asupra ungurilor transilvăneni? Ar fi o eroare capitală, care ar întreprinde o continuă situație explozivă în această parte, atît de oropsită, a bîtrînului nostru continent. Or, noi românii, mai numeroși și cumpăniți, în loc să înțelegem traumele maghiare, să căutăm dezamorsarea lor, constituim oficial și oficial — în flagrantă contradicție cu aerul proaspăt de liberalism, toleranță și respect al drepturilor esențiale ale omului — organizații evasitoriste ca partidul „România Mare”, vehament xenofobe ca „Vatra Românească”, cu scopul de a învenina relațiile internaționale și a persecuta maghiarii din Ardeal. Iar Puterea recurge cînd la diversivni antimaghiare — făcînd din țînțar armăsar — ca să distragă atenția românului de la deșingolada economică în care ne prăbușim și de la exaltarea violenței și ridicarea statutului polițienesc la rang de politică de stat. Azi, în ochii puterii ungurii sînt pe post de evrei, cum erau aceștia din urmă în epoca legionarilor, acești precursori ai „originolet” noastre așa-zise democratice. Un român care nu aderă la criptocomunismul prezidențial este tărat drept ungar, de parcă apartenența la etnia maghiară ar reprezenta un fapt infamant, o caplă dominatio. Să mai repet că reviste ca „România Mare” au fost premiate de ex-starostele polițaiilor? Să mai amintesc că Petre Roman, după ce a fost înțierat ca evreu, a fraternizat, de gît, la Tebea, cu acuzatorul său C.V. Tudor? Să ne mai uităm că Iliescu Ion a fost porcăt de același C.V. Tudor drept un beșic ordinar, dar face mîle și-și vîră în schimb veninul asupra „României libere”?

Tensiunile interetnice, încurajate de Putere, s-au agravat serios. Or, o atenuare a acestor conflicte este imperios necesară. Deși e deosebit de dificilă, s-a a tot spus că francezii și germanii, după secole de dușmănie, întrețin

cele mai optime relații și nu doar pe plan guvernamental, ci omenesc. Dar raporturile franco-germane se bucură de anumite situații care le avantajează. De-a lungul veacurilor a existat o permanentă osmoză între spiritualitatea germană și cea franceză. După cel de-al doilea război mondial, filosofia germană a fecundat gîndirea franceză, iar eleganța, claritatea carteziană și transparența galică au modificat și serializat substanțial eschistica de dincoace de Rin. Între români și unguri, situația e însă diferită. Adevărul crud e că românii nu cunoaște ce pîndesc și creează maghiarii, și viceversa. Apoi, există bariere psihologice, iar xenofobia noastră tin cu tot dinadînzul să răspîndească falsă idee a unei funciare incompatibilități între sufletul românesc și cel maghiar. Ungurii au un sentiment tragic al existenței, oarecum lacunar la românii. În schimb, românii sînt dotați cu virtuți ironice și un deosebit simț al ludicului, destul de rare la maghiari. Bineînțeles că sînt și multe alte deosebiri. Dar toate aceste particularități, care par să tate aprioric o comprehensiune autentică, condiție a unei adevărate prietenii, pot fi eliminate printr-o acțiune susținută.

Mai ales că între români și maghiari există puncte comune. Alți românii, cît și maghiarii sînt unicile națiuni neslave într-o imensă mare slavă, fapt remarcat și subliniat de Eminescu. Apoi, alți românii, cît și maghiarii sînt conștienți de rolul lor de-a alcătui o punte între Occident și Orient. Românii, prin originea lor latină și limbă romanică, sînt o enclavă occidentală în Răsărit. Fascinată, ca și noi, de mitul Occidentului, în epoca marilor reforme apare în Ungaria cea mai notorie publicație periodică cu semnificație titlu Kelet népe (Poporul Orientului). Iar unul dintre celebrii lirici maghiari, Vörösmarty, spune tranșant: „Maghiarii are îndreptată privirea spre Occident, dar în același timp se uită spre Răsărit, a căruia ramură îndepărtată este”. Această ambivalență, acest rol de ferry-boat — între Apus și Răsărit sînt comune celor două națiuni. Faptul că o parte dintr-o națiune au revenit, potrivit logicii și dreptății istorice, la Biserica catolică reprezintă încă un eveniment în măsura să îmbolnăvească relațiile româno-maghiare sub semnul coagulării al Romei, urbea noastră de obîrșie. Totodată, Transilvania poate juca un rol foarte important, reînvînd tradițiile imperiale, cîlii români, cît și ungurii extinzîndu-le și pe teritoriile neustrăice, anume toleranța religioasă și rasială, statul de drept, stabilitatea economică, sentimentul civic etc. Desigur, restaurarea unor State Unite ale Austriei, precognizată de Aurel C. Popovici, este anacronică (de altfel proiectul politologului bîndătean era antimaghiar prin excelență, datorită condițiilor istorice de la începutul secolului: politica sovîină a conteinii Tizsa). Dar nu trebuie uitat faptul că atît Românii, cît și Ungaria sînt state daubiene și pot oricînd să se constituie — în condiții favorabile —, de la Gdanak la Ljubljuna și de la Praga la Constanța, într-o comunitate central-europeană, cu mîrlunea de tampon între o Germanie în ascensiune și o Rusie pîndită de haos.

Rezoluarea diferendelor cu maghiarii, înțigate de polițieni cazoni, mai legați de Irkutsk decît de București, și gata să fie aplicate de diferiți Killeri cu studii la Academia Franze și ai lor haidamaaci vetriști — rezoluare indispensabilă pentru această regiune europeană. Cred însă că în ceea ce privește România ar fi absolut necesar să asimilăm organic unul dintre principiile fundamentale ale celei mai puternice democrații de pe planeta noastră (oare e o înșimțare că prima superputere actuală e țara cea mai liberă de pe glob?), care susține dreptul inalienabil la viață și manifestare al minorităților. Spre a împiedica dictatura majorității orbe, populiste, egalitare. Democrație înseamnă înainte de orice dreptul minorităților de a spune nu, adică garantarea valorii existenței și libertății individuale. Existența colectivă și lberitatea națională sînt suma existențelor libere ale indivizilor, nu abstracțiuni totalitare.

Cît am fost oaspete în Statele Unite, nimeni nu s-a uștat de sus la mine, cu aroganță sau dispreț, pentru că n-aș fi nepot al Unchitului Sam. Am simțit în permanență că sînt considerat egal cu autohtonii și înainte de toate om ca și ei. Cînd, asemenea americanilor, vom vedea în fiecare țară, înainte de etna sa, omul pur și simplu, nu va mai exista problema minorităților în România.

Gîndiți-vă cine în fruntea drogătorilor țării și a mass-mediei se tot burzulescete la americani? Veți găsi sovîni, antisemiiți, antimaghiarii, xenofobii, antiminortariii, ejușdem farinae, duni de expus în clondire cu spiri la muzeul Antipa, secția fosile p.c.r.

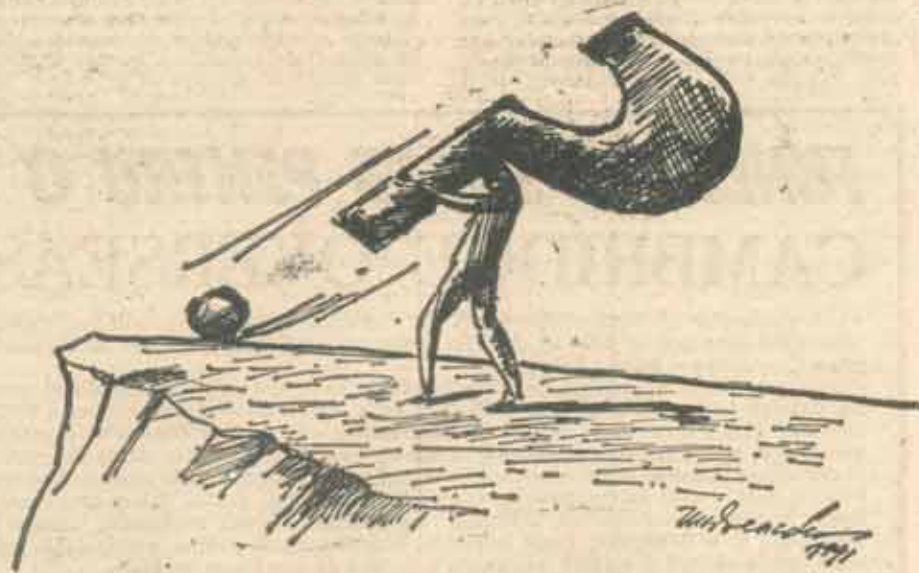
Un eveniment

Cît timp a durat acest spectacol sovîin la care participă cea mai reprezentativă și cea mai mediatică instituție a statului, Parlamentul și Televiziunea română? Lipsa de reacții publice care să-i puncteze evoluția ne-a făcut să li pierdem firul. Chiar parlamentarii opoziției democratice s-au prins în acest scenariu exagerat, nedecis și parcă în legătură cu modul în care ei vor arăta că sînt buni români. În sfîrșit, prima reacție a unei forțe politice care și-a asumat riscul de a interveni împotriva uriașei orchestrări a venit pe 30 octombrie 1991, la Sfințu Gheorghe, unde filiala Covasna a Alianței Civice a avut inițiativa unui miting al românilor și maghiarilor. Elicopterele care se roteau, de cîtra timp, deasupra orașului și-au mai făcut tururile cîteva zile, și după anunțarea mitingului la Primărie și la Prefectură, apoi au fost înlocuite, spre intimidare, cu trupe antiteroriste. În ziua mitingului, orașul Sfințu Gheorghe era împințit cu militari și polițaiți. Totuși, la momentul anunțat (ora 15,30) 2000-3000 de persoane erau prezente pe stadionul din oraș pentru a-i urmări pe organizatori, pe reprezentanții mai multor culte, sindicate, grupări politice, personalitățile cunoscute pentru mai vechile lor intervenții în favoarea înțelegerii interetnice. Au

vorbit: Balogh László, Niculina Tîncar, Smaranda Enache, Papp Iános, Hajcsi Tibor, Rădulea Gheorghe, Ince Sándor, Crășitu Liviu, Máthé Zeno, Bradu Constantin, Filitor Ion, Szabó Lajos, Magyar Lajos, Szabadai Rudolf, Gabriel Andreescu.

Un mic incident a demonstrat, și el, simțul civic al celor prezenți. Încălat de către liderul sindical al constructorilor din Covasna și-și exprime opiniile, președintele P.U.N.R. din Sfințu Gheorghe, a făcut cîteva comentarii protoctoare — și, din alt punct de vedere, lipsite de cavalierism — care au creat o explozie de mînie în multime. Cîteva secunde doar, pentru că intervenția organizatorilor, de maximă eleganță, a readus imediat liniștea pe stadion.

Declarația-Apel, citită în final, de către președintele filialei Covasna a Alianței Civice, Dișu Mihai, a încheiat cu un document această curajoasă manifestare. Cine s-a obișnuit cu ideea că evenimentele importante sînt cele de mari dimensiuni și desfășurate la centru ar trebui să remarce brusca relaxare după mitingul de la Sfințu Gheorghe și apariția de noi oportunități politice.

DORU COSMA

CUM SE TICLUIA UN PROCES EXEMPLAR SUB REGIMUL COMUNIST

Cind criza alimentară devine acută, se caută țapi ispășitori în magazine și restaurante

Procesul comunismului, reclamat tot mai insistent de un timp încoace, mai ales după ultima expediție minerească în Capitală, trebuie să cuprindă, în sfera analizei critice, în primul rând modul de funcționare a justiției și a tuturor organelor sale auxiliare. Este însă necesar să se renunțe la criticile de ordin general, care mai degrabă ascund decât dau în vileag abuzurile acestei puteri fundamentale a statului, și să se demonstreze — în vârstă tuturor — mecanismul și întim, pe toamei unor cazuri concrete, revelatoare. Printre mijloacele folosite de totalitarismul comunist pentru a-și camufla eșecurile cele mai flagrante se număra și descoperirea, cu ajutorul justiției, de țapi ispășitori, înfățișiți populației ca adevărații răspunzători de intolerabilele lipsuri în domeniul aprovizionării cu alimente. În acest scop erau montate, mai ales în momentele critice, procese „exemplare”, instruite în mare grabă și desfășurate în săli încăpătoare, în care publicul era recrutat de preferință din sectorul făcut artificial răspunzător de eșecurile în cauză. Iată, spre edificare, un exemplu de asemenea proces (dos. nr. 7749/1989, Judecătoria Sector 6 București). Ne aflăm în acest caz cu numai două luni înainte de Revoluția din decembrie 1989, cind populația era tot mai exasperată și mai hotărâtă să protesteze. „Cuplul prezidențial” simțea acut că pământul îl fuge de sub picioare și ca de obicei tuna și fulgera contra „organelor de partid și de stat”, pentru că nu iau măsuri pentru a potoli nemulțumirea populară. La rândul lor, preslecitele stugi ale dictatorului apelează la „explicații” cit de cit plauzibile, la care își aduceau contribuția adesea organele de represie. În aceste împrejurări se declanșează de către miliție și procuratură o vastă campanie de depistare a răufăcătorilor din sectorul alimentar, care „furau pînă de la gura poporului”. Și „nelegiuirea” salvatoare, căutată febril, s-a ivit: în depozitele frigorifice ale unui cunoscut restaurant s-a descoperit o cantitate apreciabilă de carne, care „pretindeau isteții „detectivi alimentari”, depășea cu mult nevoile curente ale restaurantului. Se ignora voit faptul că restaurantul în cauză trebuia să prepare din această carne mincare pentru alte numeroase unități alimentare (5 unități tip Gospodina, 11 bufete de incintă, o pensiune de elevi etc.), ceea ce putea să justifice „supraprovizionarea” cu carne. De aici și pînă la stabilirea, în sarcina sefiilor unității, a unei infracțiuni de abuz în serviciu contra intereselor obștești (art. 248 c. pen.) nu era decît un pas, care a fost făcut, firește, „cu intransigență partinică” de vajnicul „cruciat” al legii penale. Necazul era însă că pedeapsa maximă pentru această infracțiune nu putea depăși 3 ani închisoare, ceea ce nu era în măsură să potolească furia prezidențială și nici să asigure „exemplaritatea” procesului cu „tamtam”-ul prolecutiv. Zărtorii „celei mai drepte orînduirii din lume” erau însă la post și stiau cum i se pot „agăta” unui

șef dintr-o unitate din alimentația publică și alte infracțiuni, sancționate cu pedepse mai aspre. Dintre ele luarea de mită (art. 254 c. pen.) figura la loc de frunte deoarece legea penală stabilește, pentru această infracțiune, pedeapsa maximă la 10 ani închisoare, iar un judecător obedient putea fi lesne „convins” să mai aplice, pentru caracterul „continuu” al infracțiunii imputate, un spor peste pedeapsa maximă de bază. Cit privește stabilirea unei infracțiuni de luare de mită în sectorul alimentației publice, nimic nu era mai simplu. Nu trebuia decît să se apeleze la „concursul” unor ospătari, „sfătuiți” să declare, ca martori, că plăteau cu regularitate, în fiecare seară, un „tain” de cîteva sute de lei șeful de unitate pentru a-i câștiga bunăvoința (menținerea în postul producător de bacșisuri grase, „căcitate” aceluiași la matrapazlicurile ospătării etc.).

Falsul în calcularea mitei și în rapiditatea anchetei

Martorul „necooperant” putea fi repede „convins” să depună contra „șefului” sub amenințarea inculpației și a lui pentru... dare de mită (art. 253 c. pen.) sau măcar pentru infracțiunea de „primire de foloase necuvenite” (art. 256 c. pen.). Cine nu cunoaște acest obicei statornicit în sistemul alimentației publice și care „lucrător din comerț” nu putea fi trimis în judecată în caz de „recalcitrantă testimonială” pentru săvîrșirea unor asemenea infracțiuni? Nu contestăm că, mîngîindu-ne la citirea celor două hotărîri judecătorești pronunțate în cauză (sent. pen. nr. 692 din 24 octombrie 1989 a Judecătoria Sector 6 București și dec. pen. nr. 1336 din 28 noiembrie 1989 a Tribunalului Municipiului București, Secția I-a penală) am putea crede că unele fapte imputate inculpaților s-au petrecut aievea, chiar dacă încadrarea lor juridică a fost intenționat denaturată pentru a se putea atinge cotele maxime ale pedepselor aplicabile. Dar nici nu ne putem sustrage convingerii că inculpații au fost mai degrabă țapi ispășitori ai unei acțiuni menite să deturneze atenția populației infometate de la adevăratele cauze ale dezastrului economic al țării și mai cu seamă de la răspunderea puterii politice comuniste pentru acest dezastru. Probele în acest sens abundă. Înainte de toate, „tempo”-ul neobișnuit de rapid al anchetării și judecării cauzei: faptele sînt „constatate” pe 13-15 octombrie 1989 de opt (!) ofițeri din Direcția economică a I.G.M., iar condamnarea inculpaților survine la mai puțin de 10 zile de la descoperirea acestor fapte. Or, îndeobște, numai urmărirea penală în asemenea „loturi” de inculpați, învinuți fiecare de săvîrșirea mai multor infracțiuni, dura luni în șir. Cit privește judecata, ea se prelungea, de regulă, cu cel puțin un termen, chiar și pentru inculpații care se recunoșteau, fără rezerve, vinovați. Și aceasta pentru a-și auzii în apărare, cu titlu de consolare, unul sau doi martori „în circumstanțiere”. Apoi, și mai ales, brutală încălcarea a celor mai elementare principii și norme ale procedurii penale atît în faza urmării penale, cit și în faza ju-

● De ce Emil Bobu, Silviu Curticeanu și Constantin Nuță au asistat, cu două luni înainte de revoluție, la un simplu proces cu luare de mită ? ● De ce publicul din sala de cinematograf unde s-a ținut procesul era recrutat cu precădere din sectorul alimentației publice ? ● Cum ajuns ospătării să „coopezeze” cu miliția contra șefului de restaurant ? ● Fie că a luat, fie că n-a luat mită ● De ce Procuratura Generală răspunde, cu o tăcere mormintală, la recursul pentru rejudecarea unor astfel de procese exemplare ? ●

decății. Astfel, contrar art. 233 cod proc. pen. în privința inculpaților M.G. și V. Gh. acțiunea penală nu a fost pusă în mișcare pentru toate infracțiunile (dintre care unele foarte grave, ca luarea de mită), după cum, contrar art. 23 c. pr. pen. pentru aceiași inculpați nu s-a procedat la prezentarea materialului de urmărire penală (tot pentru infracțiuni foarte grave), or, prezentarea acestui material s-a făcut pentru infracțiuni în formă simplă, deși rechizitoriul a fost întocmit pentru forma agravantă a infracțiunilor respective. Cit privește „vinovăția” inculpaților, ea a fost stabilită în principal cu declarațiile coinculpților, ceea ce, după cum se știe, nu constituie probe de culpabilitate decît coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză (art. 69 c. pr. pen.). De altminteri, „recunoașterile” inculpaților și declarațiile coinculpților, invocate în acuzare, au evoluat — sau oscilat — de la tăgăda inițială la recunoașterea cu rezerve sau retragere. „Mărturiile” în acuzare, cite au putut fi smulse martorilor, au fost denaturate ori amplificate în consecințele lor, pentru a atribui faptelor imputate o gravitate mult sporită.

Instaurarea unui stat de drept înseamnă și înlăturarea condamnărilor nedrepte

De pildă, acuzarea a susținut că cei doi șefi de unitate pretindeau cu anticipație cite 2.000-3.000 lei persoanelor doritoare să organizeze în restaurant „mese festive” (nunți, botozuri, aniversări etc.). Inculpații ajungînd astfel să încaseze, cu titlu de mită, suma de 150.000 lei ! Actele au dovedit ulterior că în răstimpul în care se susținea că se desfășurase activitatea infracțională respectivă în restaurant avuaseră loc doar... trei „mese festive”, ceea ce reducea foloasele (presumptive) realizate la a zecea parte din mite imputată prin rechizitoriul Zadarnic apărătorilor inculpaților a cerut instanței de fond să le permită acestora să probeze cu acte proporționale reale ale faptelor imputabile. Probele, neacceptate în faza urmării penale, au fost respinse în totalitatea și în faza cercetării judecătorești la primul (și singurul) termen de judecată în fața instanței de fond. S-a procedat astfel în maniera „clasică” a proceselor înscenate: mai întîi li s-au respins inculpaților probele în apărare ca „neconcludente”, iar apoi au fost condamnați pentru că... nu și-au dovedit apărările. De altminteri prezenta, cu totul neobișnuită, în sala de judecată ad-hoc de la cinematograful „Ecran-club” a „protegendei” organelor de represie cauzată: Emil Bobu, Silviu Curticeanu, g-ral lt. Constantin Nuță s.a. constituia pentru judecătoria cauzei un „mess” — și un avertisment — din partea puterii politice comuniste: cercetarea judecătorească trebuie încheiată la primul termen de judecată, iar pedepsele trebuie să fie „exemplare” (citate maxime), pe de o parte pentru a înfricoșa publicul din sală, recrutat, cum spuneam, cu precădere din sectorul alimentației publice. În pe de altă parte pentru a se demonstra

populației infometate că „partidul și guvernul” sînt necruțători cu „dusmanii poporului”. Mai este nevoie să adăugăm că judecătoria, care ar fi trebuit să fie „independentă” și, să se supună numai legii (art. 111 din Constituția atunci în vigoare) s-a dovedit cum nu se poate mai obedientă, „recepționînd” mesajul potențialilor politici prezenti în sala de judecată, altfel spus aplicînd inculpaților pedepsele maxime, ba adăugînd și sporurile maxime „legalmente” posibile? Un singur exemplu: inculpatul V. Gh., învinuit de luare de mită, infracțiune pentru care tariful punitiv legal variază conform art. 254 c. pen. de la 3 la 10 ani închisoare, a fost condamnat la pedeapsa maximă de 10 ani, deși existența și, oricum, amplasarea activității infracționale imputate erau cel puțin îndoielnice, pedeapsa la care instanța a adăugat, fiind vorba de o infracțiune „continuată”, și un spor de 3 ani, maximul posibil admis de lege, fără a se ține seama măcar de împrejurarea că inculpatul era infractor primar, ceea ce impune, de regulă, aplicarea unor pedepse mai moderate; altfel, ca pedeapsă urmează să i se aplice unui infractor înrît? Instanța de recurs (Tribunalul Municipiului București, Secția I penală), la fel de promptă ca și instanța de fond, s-a pronunțat chiar în ziua judecării, la primul (și iarăși singurul) termen de judecată, după numai o lună de la verdictul primei instanțe, pe care l-a confirmat întru totul, respingînd cu conștientă — și „intransigentă” revoluționară — toate recursurile inculpaților. Nu s-a luat în considerare faptul că recurentilor nu li s-a admis, la judecata în fond, nici o probă în apărare, deși cel puțin pentru unele infracțiuni imputate probele erau vădit concludente. De remarcat mai este faptul că tentativele făcute după Revoluția din decembrie 1989 de a obține un recurs extraordinar pentru rejudecarea cauzelor de către Curtea Supremă de Justiție, s-au lovit de tăcerea „mormintală” a Procuraturii Generale. Era vorba, firește, nu de a asigura cu orice preț impunerea unor infracțiuni judecate în condițiile normale, ci de a le permite unor oameni sacrificați pe altarul „exemplarității” judiciare să fie judecați și, la rigoare, chiar condamnați, dar numai potrivit vinovăției lor reale, cu respectarea, în primul rînd, a adevărului și a dreptului în apărare. Semnului d-lui Procuror General că numărul victimelor acestor procese „exemplare” este nebănuit de mare, reamintindu-i că d-za este singurul organ legal îndrituit să declanșeze, pe calea recursului extraordinar, rejudecarea lor corectă. O atare acțiune se impune cu alt mai mult cu cit unii dintre cei condamnați pe nedrept zec încă în închisori. Nu plodăm, firește, pentru golirea închisorilor de infractorii înrâșiți, ci doar pentru exonerarea de pedeapsă a celor nevinovați și pentru rejudecarea, la proporțiile adevărate, a răspunderii penale a aceluia care au servit ca țapi ispășitori ai eșecurilor pe toate planurile, ale regimului comunist. Pentru că, să nu uităm, instaurarea statului de drept înseamnă, printre altele, dar nu în ultimul rînd, și înlăturarea condamnărilor nedrepte, de care justiția comunistă s-a făcut prea adeseori vinovată.

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ ÎMPREUNĂ CU CAMBRIDGE OVERSEAS TRUST în Științe Sociale și Umaniste

oferă studenților și tinerilor absolvenți din România burse pentru anul universitar 1992-1993 care pot în final să ducă la obținerea unui Master Degree la Universitatea Cambridge - Marea Britanie.

Pentru preselecția organizată de către Fundația Soros sînt acceptați candidații care au absolvit facultatea între anii 1989-1992 cu o medie generală de minimum 9,00, într-unul dintre domeniile: arheologie, antropologie biologică, criminologie, științe economice, științe politice, educație, engleză, lingvistică aplicată, științe de mediu și dezvoltare, finanțe, studii istorice, istoria și filozofia științei, istoria medicinei, drept internațional, relații internaționale, economia pămîntului, studii latino-americane, drept lingvistic, matematică, statistică matematică, istorie medievală, literatura medievală și a Renașterii, studii orientale, filozofie, studii polare, antropologie socială, teorie socială și politică, sociologie și politici de dezvoltare, teologie.

Dosarul de selecție trebuie să conțină:

1. formulare de selecție atent completat (disponibile la toate filialele Fundației Soros din România);
2. copie după diploma universitară, legalizată și tradusă în limba engleză;
3. copie după foaia matricolă, legalizată și tradusă în limba engleză;
4. curriculum vitae în limba engleză (cu adresa și numărul de telefon);
5. o scrisoare de recomandare (confidențială) de la cadre universitare sau personalități din domeniul candidatului (în limba engleză sau cu traducerea inclusă);
6. un rezumat al lucrărilor elaborate pînă acum (maximum 400-500 cuvînte);
7. lista lucrărilor publicate (dacă este cazul) și 2-3 extrase;
8. un certificat de atestare a cunoștințelor de limba engleză.

● Candidații care nu prezintă dosarul complet nu pot intra în selecție.
● Candidații sînt rugați să specifice pe plic numele programului.
● Data limită de primire a cererilor este 10 decembrie 1991.

Informații și formularele de înscriere pot fi obținute prin poștă sau personal de la filialele Fundației Soros din:

BUCHUREȘTI: Calea Victoriei 133, CP 22-196, 71102 București, tel: 50 63 25
IASI: Bd. Copou 19, 6600 Iasi, tel. 961/46363, 45610
CLUJ: Str. Galaxiei 1 A, 3400 Cluj, tel: 95/117110
TIMIȘOARA: Piața Operei 2, et. 3, tel: 961/36194.

CONSTANTIN TACOU

Cartea — un contract social

În Paris, pe faimoasă „mal sting” (rive gauche), centru al vieții literare franceze, se află și editura lui Constantin Tacou a cărei firmă se înscrie printre marile case editoriale la toate târgurile de carte de prestigiu. Luni, 4 noiembrie 1991, s-a inaugurat la Casa Vernescu expoziția celebrilor „Cahiers de l'Herne”. Cu acest prilej, domnul Constantin Tacou a rostit această succintă profesune de credință pe care o reproducem, promițând cititorilor noștri că vom reveni în numărul viitor cu alte informații despre acest eveniment literar.

Europa literelor, pe care a visat-o Secolul Luminilor, este astăzi Europa cărților: comunicarea, unitatea spiritelor trec prin ea.

Pentru că prezența înaltă a cărților (nu neapărat cele cu existența efemeră despre care vorbește mass-media) exprimă coerența și continuitatea efortului cultural al unei epoci sau al unei țări, iar circulația lor face să renască sau reactiveze, de fiecare dată, tentativa originală din care s-au ivit.

Efortul editurii Herne merge în această direcție: iubim cărțile care durează, cu care cititorii au un raport intim, continuu, persistent. Acesta este și cazul Coleteiilor l'Herne, expuse astăzi atât de bine: autori care au marcat epoca lor, care și-au sedus sau și-au șocat contemporanii, care n-au fost imediat consacrați de istoria literară sau în studiile universitare — dar care renase într-un moment oportun, semnificativ, ca și când ar fi fost întotdeauna contemporanii noștri. Trebuie să adăugăm că fără cărți nu există nici libertate, nici democrație reală: numai ele ne învață, încă din copilărie sau adolescență, toleranța, respectul diversității obiceiurilor, practicilor, opiniilor — pot îndrăzni să spun chiar spiritul democrației? Respectul celuilalt și al colectivităților, ceea ce Secolul Luminilor numea contractul social, acest contract indispensabil între oameni care, după cîteva decenii de dictatură, trebuie să devină conștienți că doar acordul lor mutual, doar consensul pot crea un stat democratic și liber.

Un romanist german despre Basarabia — Klaus H. Heitmann

Rectoratul de romanistică al Universității din Heidelberg este binecunoscut celor ce ascultau cu atenție, în anii dictaturii, veștile despre oponenții din țară. Preocuparea pentru literatura română a profesorului Klaus H. Heitmann și a lectorului S. Damian Druckmann, binecunoscut critic literar, se împletea cu interesul pentru drama socială și politică a României. Aici au fost organizate nu doar seminarii, ci și acțiuni publice în favoarea scriitorilor disidenți, ca Mircea Dinescu, sau a căror operă fusese interzisă, ca Ana Blandiana. Profesorul K. Heitmann este astăzi membru de onoare al Uniunii Scriitorilor și doctor honoris causa al Universității București.

● Ca romanist, mi-am dat la un moment dat seama (prin anii '60) că mai există o limbă și o cultură romanică chiar în partea opusă a lumii romane — în Uniunea Sovietică. Am făcut rost de cărți, texte, publicații etc. cu mare dificultate și, am scris un articol intitulat „Limba și literatura română din Basarabia și Transnistria”, utilizând datele disponibile atunci despre peripețiile limbii și alfabetului de acolo, despre politica lingvistică stalinistă, despre suferințele intelighenției locale după război, despre prolecutismul literar. Articolul acesta de 40—50 pagini a nemulțumit foarte tare oficialitățile

politice de la Chișinău și am fost „injurat” cu consecvență de lingviștii de acolo și chiar de primul secretar al p.c. local, care, la un congres al scriitorilor, a spus că în R.F.G. există un anume Klaus Heitmann, un răuvoitor al culturii moldovenești care a scris lucruri denigratoare despre ea. În ultimii ani însă, ceea ce am scris eu atunci s-a dovedit a fi chiar adevărul, s-a revenit la alfabetul latin, s-a recunoscut identitatea celor două limbi (română și moldovenească), iar articolul meu din '65, căpătînd actualitate, apare în „Revista de lingvistică și teorie literară” publicată de Academia de Științe din

ÎN ATENȚIA EXECUTIVULUI
VREM TRANSPARENȚĂ!

Probabil că de multe confuzii și incurcături am fi scutiți dacă protagoniștii vieții noastre politice ar fi aflați că orice guvernare începe cu principiul transparenței. Însă, din decembrie 1989 încoace, noi trăim într-o perpetuă minciună sau amăgire, iar guvernările și-au făcut din ascunderea propriilor intenții și a propriei biografii o artă. Una care l-a pus mereu în dificultate, întrucât presa a furnizat mereu informații incitante sau scandaloase despre persoane cum ar fi Iliescu, Roman, Măgureanu, Bărlădeanu, Brucan, Marțian, ca și despre celelalte figuri ale nomenclaturii. Confuzia, ambiguitatea, arbitrarul au fost practicile semnificate cele mai frecvente.

În democrațiile parlamentare, practicile sînt altele. Presei nu i se pun nici un fel de opreliști în procurarea datelor. Ba chiar se vine în întîmpinarea dorinței firești, de informare a opiniei publice. Semnalăm pe această cale și vrem să aducem mulțumiri Ambasadei Japoniei la București, care ne-a trimis zilele trecute un „curriculum vitae” al domnului Kiichi Miyazawa, viitorul prim-ministru al Japoniei. Am citit cu mult interes cele zece pagini primite și, în afară de faptul că nu ne-am putut abține să facem o comparație între cele două tipuri de opuse de atitudine față de mijloacele mass-media și opinie publică, ne-a mai încercat un sentiment. Unul de regret. Regretul de a nu fi avut încă în România un prim-ministru precum domnul Kiichi Miyazawa. Dacă am fi avut, n-am mai fi fost în situația de acum, în care să ne adresăm executivului cu rugămintea de a ne spune exact datele situației economice catastrofale în care ne aflăm, precum și intențiile ce-l animă pe cei responsabili, iar dacă n-o fac, înseamnă că au motive temeinice. (D. P.)

Chișinău, Revista se numea pînă de curînd „Limba și literatura moldovenească”, dar și-a schimbat între timp titlul, așa cum au făcut și altele (de pildă revista Uniunii Scriitorilor se numea altădată „Octombrie” iar acum se numește „Basarabia”).

● M-am mai ocupat și de „soarta lui Eminescu în R.S.S. Moldovenească”. În perioada prolecutistă, stalinistă a fost pur și simplu negat, clasicii, români nu mai contau și eu am studiat „reabilitarea” lui treptată. Am studiat numai poezia lui Eminescu, arătînd modul în care erau respinși clasicii și fobia lumii oficiale față de tot ceea ce era românesc.

● În articolul din 1965 am scris despre Ion Drută (după opinia mea cel mai important prozator), care a și fost, de altminteri, în două rânduri la seminarul nostru, a vorbit cu studenții, cu docenții, cum au făcut și ceilalți scriitori români care au fost aici (Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Ileana Mălăncioiu, Augustin Buzura, O.V. Crohmăniceanu, Paul Cornea, Florin Manolescu ș.a.). Anul trecut a fost la Heidelberg o întîlnire fascinantă cu o delegație condusă de Mihai Cîmpoi, președintele Uniunii Scriitorilor de acolo. Iar anul trecut am fost și eu în Basarabia (pe care o cunoșteam doar din citit) cu o delegație a orașului Mannheim (înfrățit de vreo 3—4 ani cu Chișinău). Am fost primit cu brațele deschise. Aceasta a fost una dintre cele

mai bogate în experiențe călătorii din viața mea. Una dintre cele mai puternice impresii a fost când am văzut staturînd tricolorul românesc pe clădirile publice, statuia lui Ștefan cel Mare cu crucea în mîna, numele străzilor schimbate — bulevardul Ștefan cel Mare în loc de bulevardul Lenin. Și euforia oamenilor. Îmi vine greu să descriu starea materială înstrăitoare: și mi s-a spus că totuși în Moldova se trăiește mai bine decît în România, dar mie nu-mi vine să cred.

● Am fost și în Transnistria, unde nu am putut vedea nici o inscripție în alfabet latin: se vedea că era o altă parte, foarte diferită. Am văzut români, dar nu am putut sta cu ei de vorbă. A fost un teritoriu rusesc în care au emigrat mulți români, dar limba lor este foarte dialectală, fără contacte profunde și susținute cu limba literară. Eu cred că acolo este o populație fără conștiință istorică, și părinții spun: de ce să învețe copiii noștri românește dacă nu le folosește la nimic? În schimb, Basarabia este cu totul altfel și mi se pare foarte asemănătoare cu Moldova română. Iar conștiința națională este foarte dezvoltată: eu am corespondență cu persoane de acolo și chiar săptămîna trecută am primit o scrisoare în care scria: „Sintem liberi!”.

A consemnat GABRIELA ADAMEȘTEANU

A DEFINI EXTREMELE
cu domnul GEORGE SOROS despre
SOCIETATEA DESCHISĂ

și cred că aceasta ar fi o explicație a faptului că am avut un considerabil succes. Același lucru încerc să-l fac și prin fundamentele mele — împing lucrurile cit de departe se poate. Sînt norocos pînă acum că n-am încercat să forțez limitele, dar, s-ar putea ca odată și odată să fac o greșală.

— Să explicarea succeselor dumneavoastră nu ar intra și o anumite vocație? Să-i ricem vocația pentru competiție?

— Folosiți un cuvînt greșit. Nu e vorba de competiție, ci de speculație. Eu nu am vocația competiției, ci a speculației. Sînt interesat în speculație și nu în întrecere.

— Spuneți-mi, domnule Soros, un om care știe să câștige, știe să și piardă?

— Pentru un om care câștigă, cel mai important lucru este să-și cunoască limitele și să nu depășească aceste limite. Știu mulți oameni de afaceri pe piețele financiare care s-au bucurat, la un moment dat, de mult succes; dar ei nu și-au cunoscut limitele, și-atunci — au pierdut. Pînă acum, priceperea mea cea mai mare a fost aceea de a supravegîta. Nu trebuie să faci speculații dincolo de propria-și limită. Fiește că există mai multe modalități de a măsura riscurile. Considerînd că evenimentele se desfășoară pe o curbă — în termeni matematici se numește curbă continuă —, poți să măsori această curbă, și-n funcție de ea, sînt măsurabile și riscurile. Dar nu poți măsura discontinuitatea. De exemplu, o prăbușire la bursă sau o revoluție. Eu sînt fascinat exact de acest fenomen, de fenomenul discontinuității. Mă socotesc

un fel de amator în fața evoluțiilor de parte de a fi echilibrate și care constituie subiectul teoriei haosului. Sînt fascinat de teoria haosului, a haosului la burză sau în viața politică. Ești pus în situația de a controla ceea ce este de necontrolat. De aceea, încerc să anticipez situațiile, departe de a fi echilibrate, la burză sau în viața politică. Și cred că am făcut un lucru destul de bun și la burză, dar și în legătură cu evoluția unui sistem politic, mă refer la sistemul politic sovietic.

— Ați avut previziunea prăbușirii sistemului comunist?

— N-are vrea să spun că am început cu priceperea că sistemul se va prăbuși. Am început cu dorința de a-l vedea prăbușindu-se și avînd concepția că, sprînjînd prin activități filantropice societatea civilă din țările comuniste, voi ajuta la această prăbușire.

— Ați plecat din Ungaria în 1947. Mai păstrați vreo amintire care să vă evocoe lumea comunistă?

— Îmi amintesc de o discuție cu un comunist, cred că era în '45-'46, imediat după război. Aveam o teorie a mea despre Marx și despre marxism pe care l-am comunicat-o comunistului. Și-atunci, comunistul mi-a spus că sînt un burghez care intru în contradicție cu „clasicii”. Și asta, bineînțeles că m-a enervat grozav. Cred că aveam 15—16 ani.

— Domnule Soros, cum ați ajuns la conceptul de „societate deschisă”?

— La 14 ani, în 1944, am avut prima experiență de ceea ce înseamnă neces-

mul, dictatura: fiind evreu, a trebuit să trăiesc sub nume fals, să mă ascund. La 15—16 ani am avut acea mini-experiență a ceea ce înseamnă comunismul. La 17 ani am plecat din Ungaria și-am ajuns în Anglia. L-am cînt pe Karl Popper cu el său concept de „societate deschisă” și asta a făcut o impresie deosebită asupra mea. Am scris esul „Povara conștiinței”, realizînd dihotomia între societate închisă (totalitară) și societate deschisă, între sistemul de gândire critic și cel dogmatic. În acel eseu, eram mult influențat de Popper, dar am păstrat de acolo ideea de feed back între gândire și realitate. Am folosit acest lucru în cadrul bursei, încercînd să înțeleg modul în care reacționează prețurile. Am scris „Alchimia finanțelor”. Apoi am fost întrebant de fenomenul de prăbușire a sistemului sovietic. Am scris „Pentru o transformare a sistemului sovietic”, trebuind să-mi revizuiască cadrul primei definiții a conceptului de „societate deschisă”. Fiind influențat de teoria haosului, de data aceasta am abordat un sistem de compartimentare diferit. Pornind de la ideea că sînt evoluții departe de a fi echilibrate (conform teoriei haosului), am definit extremele, extreme în care, între gândire și realitate se creează o adevărată prăpastie — într-una din aceste extreme ar fi situația în care se instaurează dogma (societate totalitară), între dogmă și realitate (și ea rigidă) existînd o discrepanță uriașă, iar în cealaltă extremă fiind situația în care evenimentele se accelerează atât de mult, încît ele scapă de sub controlul participanților (cazul crah-ului sau al revoluțiilor). Între aceste două extreme există o situație în care gândirea și realitatea converg, fără să se identifice și aceasta ar corespunde societății deschise. Cele trei situații ar fi echivalente cu stările de agregare a apei: gheață (societate închisă), lichid (societate deschisă), vapori (revoluție).

A consemnat RODICA PALADE

Firese numai TEATRUL

În urmă cu mai mulți ani, scriam într-o cronică (nu mai știu exact despre ce cronică era vorba, dar precis am scris asta) că urmând în timp spectacolele create de Cătălina Buzolanu ajungi să crezi că toi ce atinge regia devine teatru. Un teatru care îți place sau nu, pe care îl accepți sau nu, un teatru care, firește, înregistrează suferinți și coborâșuri dar care este înoldeana, negresit, teatru. Cum observația este îndreptățită, incontestabil, și în ceea ce o privește pe Valeria Seciu, nimic mai firesc, nimic mai promițător decât alăturarea celor două nume pe un afiș (în cazul, de față, la Teatrul Mic) al piesei lui Pirandello, Regăsire. Pentru că Regăsire (Trovarsi) este de la un capăt la altul, o violentă, sfidătoare, aproape deznădăjduită declarație de dragoste adresată teatrului. Dragoste chinată și senină, egoistă și generoasă, orgolioasă și umilă, dragoste nerăsfătoare ce pretinde jertfe, ca o zădărnă pagină.

În spectacolul montat de Cătălina Buzolanu, obișnuitul raport între artă și existența cotidiană apare inversat: teatrul e mai viu decât viața, mai real decât realitatea. Artificiale, împotmolite în cabotinerie sînt mondenitățile (teatru de diletanți?), conversațiile de salon, măruntă intriga de budoar. E surprinzător dar, într-o societate de ne-actori, singura ori aproape singura prezentă firească, nerăsfătoasă, „naturală” este Actrița. Toți ceilalți joacă (prosti desigur) nestînd că ei sînt fantomele, parodii de adevăr, surrogate de viață. Trăiesc, trăiesc într-adevăr, doar „posedații”, cei arși de lumina iubirii — pentru teatru ori pentru libertate, pentru un bărbat sau o femeie a-tunci cînd marea, singura dragoste le îngăduie să o vadă o clipă (pe ea, dragostea) răsfrîntă pe un chip. Orice experiență, orice împlinire devin trepte necesare în căutarea, în regăsirea de sine. Regăsire pentru artă, întru artă, regăsire doar dacă ai reușit să te crezi, cum se spune în finalul piesei.

Remarcabilă, în montarea de la Teatrul Mic, este rigoarea construcției, cizelarea expresiei, coordonarea între ritmurile și între sensurile de evoluție ale diferitelor personaje. E un spectacol frumos, rotund, un spectacol ce închează un anume tip de atmosferă, făcînd nu o dată din perimetrul său (al său), nu doar al scenei) un spațiu magic. Mai puțin arborescentă decât alte montări ale regizorului, Regăsire are forță de seducție, un halou de mister, cu toate că nu renunță la claritatea articulării ideilor (sau poate tocmai de aceea). Există și momente discursive, sfătoase, există și tuse de culoare prea apăsate (ingroșare a liniilor ce se leagă, poate, mai mult de interpretări actoricești decât de soluții regizorale), dar topii a frazei scenice nu se frînge, nu

deviază, nu dă loc la ambiguități nedorițe.

Pentru un spectacol de farmec subtil, de nedefinită și totuși sesizabilă electricitate a atmosferei, Valeria Seciu este probabil interpreta ideală. Puternic în aparență-i fragilitate, personajul său este centrul nevăzută al sferei în jurul căruia totul se ordonează, lui găsește rostul, devine armonios, Bruscheți, cochelării feminine, spaima, orgolii, dezarmare, cruzime, toate se succed, uneori coexistă, într-o mișcare subterană ce nu dărimă, ci dă trănile, mișcare fără pauze, fără alinare, dar parcă și fără gesturi. Exemplară pentru această maximă concentrare de energii și s-a părut prima scenă dintre Donata și Eli. Tinărul vorbește, explică, se confesează, iar femeia nu face altceva decât să-l privească ușor absentă, printre firele de fum ale țigării și să arunce

din cînd în cînd, cu politicoasă indiferență, o întrebare. La sfîrșitul scenei, Donata a parcurs însă un drum lung, sinuos, și-a depășit dubiile, reținerile și a luat o decizie fundamentală. E un drum pe care spectatorul îl sesizează perfect, îl urmărește cu sufletul la gură, fără a putea spune, totuși, cînd a fost făcut fiecare pas. E alături de precizie, de bine gândită linia rolului, înșiși totul pare întimplător, spontan. La sfîrșitul spectacolului, ești la fel de uluit ca atunci cînd ai încheiat lectura unui roman polițist (pare stupidă comparația, și totuși): constatăi că ai avut toate datele pentru a dezlega enigma, dar ele se structurează logic, dobindesc un sens abia după ce cheia a fost oferită. Finalul spectacolului în care eroinea, o actriță, e parcă încercată între personajele a căror ocrotire o caută și a căror opresiune o respinge, pentru că ea e dublu fiecea și fiecare e dublu ei, areci final de mare forță de sugestie nu face decât să formuleze concluzia unei argumentații strînse, bogate, desfășurată pe întregul parcurs al spectacolului. Dacă totul pare întimplător, este pentru că nimic nu e lăsat la voia întimplării.

Nu e deloc simplu să fi partenerul Valeriei Seciu și „să te vezi”, dar Florin Piersic Jr. își asumă cu temeritate riscul. Temeritatea se bizuie însă pe un talent viguros, condus cu o maturitate surprinzătoare pentru un începător, totuși, în

arta scenică. Tinărul actor are solete și, în același timp, temeinicie în construcția personajului, impetuoasă cenzurată de simțul măsurii. Expresiv, înzestrat cu inteligență scenică, colegul său de generație (și de distribuție), Peice Patrie Marin propune o soluție schiță (mai mult nu-i oferă piesa) de portret. Am reținut, de asemenea, evoluția nuanțată, vivacitatea lipsită de siridență și melancolia deosebită melodramatică conferite eroului său de Adrian Ciobanu. Un personaj „bine temperat” — în sensul solidității construcției dar și al insuficienței nervului — se datorează lui Papii Panduru. Nu foarte detaliate, ușor statice, dar exacte, plausibile — imaginile scenice propuse de Monica Mihaescu și Domnița Constantin. O ușoară senzație de inconsistență a însăși personajul semnal de Eusebiu Ștefănescu: nimic eronat, nimic superflu și totuși ni se pare că privim un portret reușit print-o sticlă prea groasă. Paramecul și prospețimea tinerelor Cătălina și Irina Movilă ni se par neindolelnice: indolelnic ni se pare însă, ca rezultat artistic, rezumarea la aceste bine-„avintate” atribuții.

O notă bună pentru decorurile lui George Rasovszky. O notă și mai bună pentru costumele semnate de Carmen Rasovszky.

CRISTINA DUMITRESCU

„TROVARSI” sau TRIUMFUL TEATRULUI

Printre atîtea crize care ne-au marcat pentru păcatul de a fi invocat cîndva libertatea, una, cel puțin, s-a dovedit iluzorie. S-ar putea spune că teatrul s-a întors victorios din stradă, căci, indiferent de natura „inlocuitorului” ceva din vitalitatea și interogațiile acestuia se regăsesc pe scenă, reverberînd în exemplaritate.

Si poate nu este întimplător că spectacolul Cătălinei Buzolanu, care deschide remarcabil actuala stagiune a Teatrului Mic, poartă acest dublu semn al regăsirii. Al teatrului ca atare mai înii — această artă „egoistă”, consumîndu-se între peretii scenei, dar și al omului generic implicat într-o actualitate care-l înalță la mît sau îl avarie în tenebrele unei istorii ea însăși revelatoare. Este, totodată, o regăsire a plenitudinii spiritului pirandellian, o sinteză la capătul unui drum care trece prin nu mai puțin memorabilele spectacole Imbrăcați pe cel gol și Uriașii munților.

Trovarsi este astfel limita unui experiment incluzînd scena, necesară „ars poetica”. Confesiune artistică și rafinată creație scenică, spectacolul de la Teatrul Mic ne pune în fața eternele întrebări legate de sensul frumuseții și al vocației, al iubirii și al eșecului, al unui destin ce transcende normele comune. Scena devine prin urmare un spațiu al judecării

unde însă victima se transformă în adevăratul acuzator, luminînd, prin însăși condiția sa, un univers populat de măști și rigide reglementări. Drama actriței Donata Genzi este, prin contrast, eficientă vitalității teatrului sub al cărui semn se află, inconștient, coligările personaje. Fiindcă, excepție făcînd Elie Nielson (ale cărui trăsături aparțin deopotrivă mitologiei și realității, esuînd într-o epuizantă rătăcire) personajele pirandelliene se vor constitui într-un cortegiu fantasmatic destinul Donatei, comentîndu-i adesea, precum un cor antic, peripetiile, sancționîndu-i reacțiile, configurînd, pe neașteptate, acest mare joc al Teatrului a cărui prețioasă și comulantă este. Trama devine simbolică în decorul de subtile sugestii plastice al lui George Rasovszky, materializînd un spațiu limitat situat între un orizont sfîșiat și verticalele conștii, strălucind cele două căi ale evadării imposibile — scara maiestuoasă, în spirală, pe care își face apariția Donata și scara marinărescă, de frînghie, a lui Elie Nielson, eroul propriilor impusuri. Cîteva elemente de scenografie — cele două mese — vitrine, de pildă, aducînd pe scenă un aer înghețat, de sală de operație, dar servind drept suport pentru păsări împăiate, figurează semnificativ problematica reprezentății. Creațoare de at-

mosferă și culoare sînt și costumele semnate de Carmen Rasovszky. Dar dincolo de coordonarea exemplară dintre compartimentele spectacolului, acest „mecanism” care conferă subștință vizuinei regizorale, cea ce îl singularizează este excepționala creație a Valeriei Seciu în rolul Donata Genzi. Un rol care legitimează deopotrivă personalitatea recunoscută a actriței și arta regizorală a Cătălinei Buzolanu, a cărei „mînă” de maos, „și e inconfundabilă, tulburătoare prin sensibilitate și fina execuție a nuanțelor, Valeria Seciu acordă eroinei multiplele fațete ale cunoașterii de sine.

Remarcabil, în rolul Elie Nielson, este Florin Piersic Jr., realizînd partitura dificilă a celui ce dă replica acestei mari actrițe care este Valeria Seciu, partener echilibrat și expresiv. Tinărul interpret parcurește cu eleganță o largă gamă de „teatru” prin care impune un personaj frust și complicat în același timp, a cărui evoluție este elocventă. Spațiul nu ne permite o analiză detaliată a aportului întregii trupe la reușita spectacolului, din care vom menționa contribuția deosebită a Cătălinei Mustăța în rolul Nina, a lui Adrian Ciobanu în Salo, Papii Panduru (Contele Gianfranco Molai), Eusebiu Ștefănescu (Carlo Giviero), Ioan Chelaru (Valpes), Peice Patrie Marin și Irina Movilă (Enrica și Enrica), Juleta Chiba (Elisa Arcuri), Domnița Constantin (Marchiza Boven).

Toți aceștia, cu un excelent spirit de echipă și, totodată, cu personalitate și implicare distinctă, dau culoare și viață unui spectacol care poate fi socotit un eveniment.

VALENTIN DUMITRESCU

TINERI, ABSOLVENȚI ȘI PROFESORI

COLEGIUL EUROPEAN ARE NEVOIE DE DUMNEAVOASTRĂ!!!

COLEGIUL EUROPEAN va deveni branșa românească a Universității Europei Centrale (Central European University), o instituție de mare viitor, cu baza la Praga și cu fonduri internaționale, asociată cu universitatea din Oxford, Anglia.

COLEGIUL EUROPEAN din București are ca scop să ofere cursuri generale și de specialitate în domeniile următoare: științe politice, sociologie, istorie contemporană, științe economice și management. Aceste cursuri se vor adresa atât publicului adult interesat în lărgirea cunoștințelor generale, cit și tinerilor administratori, manageri și cadre în vederea dezvoltării cunoștințelor în domeniile de lucru.

COLEGIUL EUROPEAN recrutează 10 profesori, absolvenți în domeniile susmenționate. Vi se cere să aveți sub 45 ani, să aveți posibilitatea de a petrece 6 luni de zile în Anglia, din februarie pînă în iulie 1992 pentru a fi pregătiți în mod specific pentru acest tip de învățămînt în cadrul aranjat de noi, și să aveți o bună cunoștință a limbii engleze. După aceste 6 luni de pregătire, veți reveni în România, unde veți prepara propriile Dvs. cursuri în românește. Începînd din octombrie 1992, veți preda aproximativ 10 ore pe săptămînă (după-amiază și seara). Salariul de bază (la cursul actual al inflației): 20 000 lei.

Cererile se pot obține deocamdată de la sediul Fundației Soros pentru o Socie-

Vă interesează un post de înalt nivel în învățămînt, cu responsabilități și satisfacții profesionale?

tate Deschisă, Calea Victoriei 133, sect. 1, București, tel. 506 325. Ele trebuie să fie completate în limba engleză, și trimise împreună cu anexele (curriculum vitae, foaia matricolă) la adresa următoare: Dr V. ORTENBERG, St Hugh's College, Oxford OX2 6LE, Marea Britanie, pînă la data de 30 noiembrie 1991. Scrisorile de recomandare, numai pe foile primite în același timp cu cererea, trebuie să fie trimise direct de către persoanele care recomandă candidatului(a), în mod confidențial, la aceeași adresă și pînă la aceeași dată. Candidații aleși după prima selecție de către comisia Colegiului European la Oxford vor fi invitați la un interviu, care va avea loc la București în prima jumătate a lunii decembrie.